

דעה ברורה

בירור כל סעיף בשלחן ערוך הלכה למעשה
בשפה ברורה וקלה עם אלפי הוספות

הלכות עבודת כוכבים

סימן קמז - שלא להשביע בשם עבודת כוכבים (של עובדי כוכבים), ודיני הזכרת שמה, וכו' ה' סעיפים

סימן קמח - דיני חגי העובדי כוכבים, וכו' ה' סעיפים

סימן קמט - דיני יריד מעובדי כוכבים, וכו' ה' סעיפים

סימן קנ - להתרחק מדרך עבודת כוכבים ושלא לשחות בפניה, וכו' ג' סעיפים

פולמוס

בענין כתיבת תאריך לועזי

אמירת שלום לגוי

ומה זה ניט"ל ופשר שינוי מנהגי התאריכים שנוהגים אותו

שינוי תאריכי הלוחות בעולם

הכניסה למערת המכפלה, ושלבי בניתה עד היום

טיוולים לבתי תיפלתם ולמנזרים לחצר הותיקן ברומא וכדומה

ליקט וערך: אשר הורוביץ

לעילוי נשמת מורי חמי הרה"ח ר' שלמה בן הר"ר דוד הכהן דוידוביץ ז"ל כ"ה סיון תשע"ג.

הלכות עבודת כוכבים

סימן קמז – שלא להשביע בשם עבודת כוכבים (של עובדי כוכבים), ודיני

הזכרת שמה, וכו' ה' סעיפים

א ^(א)הַנוֹדֵר אוֹ נִשְׁבַּע ^(ב)בְּשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, ^(ג)הָרִי זֶה ^(ד)לִזְקָה. ^(ה)וְאִסּוּר לְהַזְכִּירָהּ ^(ו)בְּשִׁמְהָ, ^(ז)בֵּין לְצִרְףָּהּ ^(ח)בֵּין שְׁלֵלָהּ לְצִרְףָּהּ. ^(ט)בְּשֵׁם חַגִּים שְׁלֵלָהּ שֶׁהֵם בְּשִׁמּוֹת בְּנֵי אָדָם, ^(י)אֵין חֹשֶׁשׁ לְהַזְכִּירָם. וְהוּא שֶׁלֹּא יִקְרָאם בְּמוֹ שְׁמֵיזְבִּירִים

~~~ דעה ברורה ~~~

(א) הַנוֹדֵר אוֹ נִשְׁבַּע בְּשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. כְּמוֹ שֶׁאָמַר בַּלְשׁוֹן נֹדֵר קוֹנֵם עָלָי כָּל פִּירוֹת שִׁבְעוֹלָם בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה פְּלוֹנִית אִם אֶרְחָץ (רש"י סנהדרין ס: ד"ה הַנוֹדֵר) וְכֵן בַּלְשׁוֹן שִׁבְעוּעָה (שם ד"ה וְהַמְקִיִּים).

(ב) בְּשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. אִפִּילוֹ בְּשִׁמּוֹת שִׁיתְבָּאָרוּ בְּסַעֲף ד' שְׁמוֹת לְהַזְכִּירָם (מקור מים חיים).

(ג) הָרִי זֶה לִזְקָה. שֶׁהָרִי עָבַר בְּלֹא תַעֲשֶׂה שְׁנֵאמַר (שמות כג, יג) וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכִּירוּ לֹא יִשְׁמַע עָלַי פִּיךָ (סנהדרין שם).

(ד) לִזְקָה. כְּשִׁישׁ מַעֲשֶׂה בְּשִׁבְעוֹתָיו (לחם משנה) וְיֵשׁ מִי שֶׁאָמַר שֶׁאִפִּילוֹ כְּשֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה (הג"א סק"א). וְלִדְעַת הָרֹאשׁ ד' אֵינוֹ לִזְקָה.

(ה) לִזְקָה. וְאִפִּילוֹ שֶׁאֵין דִּין מַלְקוֹת נוֹהֵג בְּזֶמֶן הַזֶּה וְאֵין דְּרָכּוֹ שֶׁל הַמַּחֲבֵר לְכַתּוֹב אֶלֶּא דִּינָם הַנוֹהֲגִים בְּזֶמֶן הַזֶּה, מְכַל מְקוֹם לְפַעֲמִים נִגְרַר אַחֵר לְשׁוֹן הַרְמַב"ם (שלחן גבוה סק"ב) וְיֵשׁ מַפְרָשִׁים שְׁכוּנוֹת בַּמַּחֲבֵר שֶׁגַּם בְּזֶמֶן הַזֶּה לִזְקָה מַכַּת מִרְדּוֹת (כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה בַּהֲגַהֶת בֵּית יוֹסֵף אוֹת ב).

(ו) וְאִסּוּר לְהַזְכִּירָהּ בְּשִׁמְהָ. שְׁנֵאמַר (שמות כג, יג) וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכִּירוּ. אִפִּילוֹ כְּשֶׁאֵינוֹ נֹדֵר אוֹ נִשְׁבַּע, אֶלֶּא אֹמֵר אֲנִי יִלוּה לָךְ כֶּסֶף עַד יוֹם אִיד שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה פְּלוֹנִית (כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה בַּהֲגַהֶת הַטּוֹר אוֹת ד' מִסְפַּר חֲסִידִים).

(ז) בְּשִׁמְהָ. וְאִפִּילוֹ הִיא לֵה שֵׁם גִּנְאִי צָרִיךְ לִשְׁנוֹת לִשְׁם גִּנְאִי אַחֵר (לחם סתרים על עבודה זרה מו). וְהִבִּיאוּ דְרָכֵי תְשׁוּבָה סק"ו, וְכֵן הוּא בַּעֲדֵי הַשְּׁלַחן סק"א).

(ח) בֵּין לְצוּר. כְּמוֹ לֹמֵר לְחַבִּירוֹ שִׁימְתִּין לוֹ בְּצַד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים פְּלוֹנִית.

(ט) בֵּין שְׁלֵלָהּ לְצוּר. פִּירוּשׁ: לֹא רַק כְּשִׁישׁ לוֹ צוּר אִסּוּר אֶלֶּא אִפִּילוֹ כְּשֶׁאֵין לוֹ צוּר כָּלֵל בַּהֲזַכְרָתָהּ אִסּוּר. עוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ: שֶׁלֹּא רַק כְּשֶׁאֵין לוֹ צוּר כָּלֵל אִסּוּר לְהַזְכִּירָהּ אֶלֶּא אִפִּילוֹ כְּשִׁישׁ לוֹ צוּר בַּהֲזַכְרָתָהּ וְהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁהַסִּיבָה שֶׁמִּזְכִּירָהּ הוּא לְסִימָן בְּלִבָּד מְכַל מְקוֹם אִסּוּר (ט"ז סק"א).

(י) שֵׁם חַגִּים שֶׁלֵּהם שִׁמּוֹת בְּנֵי אָדָם. כְּמוֹ קֶלְנֶדָּא סְטֵרְנוּדָּא וְקֵרְטִיסִים (הג"א סק"ג) וְכֵן שְׁמוֹת הַחַגִּים שֶׁלֵּהם בְּזִמְנֵינוּ.

(יא) אֵין חֹשֶׁשׁ לְהַזְכִּירָם. שֶׁהָרִי הֵם שְׁמוֹת הַדִּיּוֹטוֹת וְאֵין בֵּהֶם מִשּׁוֹם אֶלְקוֹת וְאֲדֻנוּת, וְגַם לֹא נִיתֵן לָהֶם שְׁמוֹת הַלָּלוּ לִשְׁם עֲבוֹדָה זָרָה, וְכֵן מִצִּינוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בַּש"ס הַזִּכּוּר אוֹתוֹ הָאִישׁ וְתַלְמִידּוֹ (הג"א סק"ג בְּשֵׁם הַמִּרְדָּכִי). וּבְסִפֵּר חֲסִידִים (סי' תכז) הַחֲמִיר שֶׁאִפִּילוֹ בְּשֵׁם

שלחן ערוך

ג

אִתָּם הָעוֹבְדֵי פֻכְכְּבִים, בְּלִשׁוֹן הַחֲשִׁיבוֹת. (מְרַדְּכִי סִפְרָא קִלְעֻזְדַּת פֻּכְכְּבִים בְּשֵׁם רַחֲמֵי ה' וְהַהֲוֹת מִיִּמּוֹנִי וְכַפִּינוּ יְהוֹקֵס). וְהָאֶסוּר (א) לְגַרְם לְעוֹבְדֵי פֻכְכְּבִים שֶׁיִּדְרֹא אֹי שִׁישְׁבֵּעַ (ט) בְּשֵׁם (ט) עֲבֹדַת

~~~ דעה ברורה ~~~

אדם מיכאל לא יזכיר ישראל כשמדבר עם הגוי. אבל להלכה לפי דעת המחבר כשאנו אומר בלשון חשיבות מותר (כנסת הגדולה בהגהת הטור אות ד).

(יב) חשיבות. ויש מי שאומר שאסור להזכיר מספר השנים למנין הנוצרים והוא איסור תורה, שנאמר שם אחרים לא תזכירו, ואפילו שאינו מזכיר העבודה זרה ממש בכתב או בדיבור, כיון שהמנין עולה על הזיכרון הזמן של העבודה זרה (מהר"ם שיק סי' קעא, דעת תורה, ודרכי תשובה סק"ה). אך כבר כתבו הפוסקים (משמרת שלום הלכות שמחות סי' פד, שו"ת מאור יהושע [להגה"ק מנאסויד זצ"ל] סי' לח, שו"ת קנין תורה ח"א סי' נה, שו"ת יביע אומר ח"ג יו"ד סי' ט) שהאיסור תורה להזכיר שם עבודה זרה הוא רק אם משתמע לשון שורה ואדנות ולא כשמזכיר שם החודש ואין במשמע לשון חשיבות כלל ובפרט כשכותבו לצורך מסחרו (וכבר מצאנו כמה מהפוסקים שהזכירו שמות החדשים בספרם, שו"ת הרמ"א סי' נא, בשנת אלף ותקמ"ו בחודש דצמבר למספרם, ובשו"ת מהר"ם פאדוה סוף סי' לו, שו"ת חות יאיר סי' קפד, שו"ת חתם סופר אבהע"ז ח"א סי' מג, ובאגרת סופרים עמוד סו באגרת מהר"ש איגר זצ"ל ובעמוד קה באגרת מהחתם סופר זצ"ל. ולפי זה צריך לומר שמה שבתורת משה פרשת בא ובדרשות חתם סופר לז' אב דף שטו, ובדרשות לח' טבת תקצג התרעם על כך, וכתב, ולא כחדשים מקרוב באו שמונים לימי לידם משיחם של הנוצרים, הלא יבושו בית ישראל על תמורה זו, עד כאן. כבר כתבו בקנין תורה וביביע אומר שם שמסתבר שלא היה כוונת החתם סופר אלא כלפי המשכילים ששינו כל דבר להידמות לגויים, אבל בציון לצורך מסחרי לא אסר, ולכן אין מכאן סתירה על מה שמצינו שהחתם סופר בעצמו כתב). ולכן המדקדקים אינם כותבים מנין המלא של השנים עם שנות האלפים אלא את שני הספרות האחרונות, או שכותבים למספרם (משמרת שלום שם, ובדרכי חיים ושלום אות תתרי בשם הגה"ק ממונקאטש זצ"ל היה מקפיד אפילו אם מוסיפים למספרם).

ובענין כתיבת מספר שמות החדשים למספר החדשים שלהם, כמו החודש הראשון, החודש השני, יש שנמנעו על פי דברי הרמב"ן (פ' בא על הפסוק החודש הזה לכם) שכתב שחודש ניסן הוא החודש הראשון, שימנו אותו ישראל חודש הראשון וממנו ימנו כל החדשים שני ושלישי עד תשלום השנה, אלא יכתוב את שמות החדשים בשמות שלהם (תורת משה לחתם סופר פ' בא, עין יעקב תחילת מגילה בפירוש הכותב, שו"ת משנת שכיר ח"א סי' קכ, נפש חיה [מרגליות] סי' קלב). אך יש אומרים שלא טוב לכתוב את שמות החדשים לגמרי כי אולי הם שמות של עבודה זרה רק יכתוב 'נוא' פברוא' שלא גומר את המילה (בפירוש הכותב שם. גם בשו"ת ציץ אליעזר ח"ח סי' ח אות ח שלהזכיר בפירוש שמות החדשים גרוע יותר) ויש אומרים ששמות החדשים אינם

שמות עבודה זרה אלא שמות מלכיהם (כמבואר ביוסיפון פרק מג וזה לשונו: בשנת שש שנים לחזקיהו המלך מלך יהודה היו בבקעת רומי שני אחים יווניים שם הגדול מאייה ושם הקטן יונייה, ואז היו חדשי השנה אצל היוונים שמונה חדשים בלבד, וכאשר גברו האחים האלה מאייה ויונייה הוסיפו על שמם שני חודשים בשנה לזיכרון שם להם, ותהי השנה מאז על פיהם עשרה חודשים וכו' וכאשר בא מלכות וליאוס ואחריו אוגוסטוס והיו מלכים חכמים הוסיפו עוד הרומיים שני חודשים בשנה אחרים לכבודם ולזיכרון שם להם לתפארת, ותהי השנה מאז על פיהם שנים עשר חודשים).

ולכן נראה שהדרך הטובה ביותר לצאת ידי כל הדעות,

א. שלא יאמר בפיו היום אנו בחודש הראשון או השני וכדומה,

ב. וכשצריך לכתוב לא יכתוב בפירוש את שמות החדשים אלא יכתוב מספרם, למשל 1.1.14 כי כשכותב כן שמספר השנים אינו המספר המלא לא כתב את מספר השנים ובמילא גם המספר האמצעי אינו מורה שבזנה זו זה חודש הראשון או השני, ובפרט שאינו כותב חודש הראשון או חודש 1 רק כותב את המספר לבד.

שלחן ערוך

בוכבים. ^(י) וְעֵינֵי צֶלֶחַ סִימֵן קִנּוּ (וּבְחִמּוֹ סוּף סִימֵן ^(יח) קַעֲוִי). ד' מוֹתֵר לְהַזְכִּיר שֵׁם עֲבוֹדַת בוכבים ^(ט) הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה, כְּמוֹ כָּרַע בְּלִ קָרַם נָבוּ (וְשִׁעְיָהּ מו, ט) הָעוֹרְכִים לָגֵד

~~~ דעה ברורה ~~~

ומי שיכול להימנע במקומות ששיך לכתוב רק תאריך יהודי תבוא עליו ברכה. **(יג) אסור לגרום לעובד כוכבים שידור או שישבע בשם עבודת כוכבים.** שכתוב לא ישמע בקמץ תחת השי"ן שהוא מבנין נפעל כלומר לא יהא נשמע אפילו מאחרים על פיך בגרמה שלך (לבוש סעיף ג).

(יד) לגרום. ואפילו כשאינו עושה עמו שותפות אלא לומד או קונה ושאר משא ומתן עם הגוי שממנו יבוא לגרום לגוי להישבע בשם עבודת כוכבים אסור, אלא יעשנו באופן שלא יצטרך להביאו לידי שבועה, כמו שיעשה עמו על ידי עדים (כנסת הגדולה בהגהות הטור אות ב בהסבר לשון הטור שהעתיקו המחבר, וכן הוא גם כוונת הרמ"א באו"ח סי' קנו).

(טו) בשם עבודת כוכבים. וכל שכן שאסור להשביעו בשם ספר פסול שלהם בשעת הלואה (כנסת הגדולה הגהת הטור אות ג).

(טז) עבודת כוכבים. ובזמן שהוא כמציל מידו מותר, ובלבד שלא יאמר לו השבע לי בשם עבודת כוכבים פלוני, אלא יאמר לו בסתם השבע לי, והגוי מעצמו ישבע במה שירצה (פתחי תשובה סק"א והרדב"ז בחדשות סי' קסו).

(יז) ועיין באורח חיים סימן קנו. ששם כתב הרמ"א בהגה, ויש מקילים בעשיית שותפות עם הכותים בזמן הזה, משום שאין הכותים בזמן הזה נשבעים בעבודת אלילים, ואף על גב דמזכירין העבודה זרה, מכל מקום כוונתם לעושה שמים וארץ, אלא שמשתפין שם שמים ודבר אחר, ולא מצינו שיש בזה משום לפני עיור לא תתן מכשול, דהרי אינם מוזהרים על השיתוף. ולשאת ולתת עמהם בלא שותפות לכולי עלמא שרי בלא יום חגיהם, עד כאן לשונו. ובפשוטו הפירוש שאינם מוזהרים כלל על השיתוף אפילו אם הם עובדים את השם בשיתוף העבודת כוכבים שלהם (פתחי תשובה סק"ב שכן הוא פשוט כוונת הרמ"א, וכן הוא במשנת חכמים תחילת הלכות יסודי התורה סוף לאו א) ויש מי שפירש את דברי הרמ"א, שאינם מוזהרים על מה שמשתפים בשבועתם שם שמים ושם עבודה זרה שלהם, אבל גם הם מוזהרים שלא לעבוד עבודת כוכבים בשיתוף. (נודע ביהודה תנינא חיר"ד סי' קמח. ולא כמו שהרבה למדו מהרמ"א הזה כפשוטו שאינם מוזהרים על השיתוף כלל. וכן כתב הפתחי תשובה סק"ב בשם שו"ת מעיל צדקה סי' כב, שו"ת שער אפרים, ופרמ"ג סי' סה בשפתי דעת סקמ"ה).

(יח) קע"ו. ואפילו שאסור לכתחילה להשתתף עם הגוי מכל מקום בדיעבד אם נשתתף ונתחייב הגוי שבועה מותר לקבלה (כנסת הגדולה בהגהת בית יוסף אות ה).

(יט) מותר להזכיר שם עבודת כוכבים הכתובה בתורה. כיון שהתורה הזכירתם גם אנו נוכל להזכירה.

(כ) הכתובה בתורה. או הכתובה בתרגום שהרי כל אדם קורא כדרכו פרשת מטות משכללתא ומלבשתא שהם שמות עבודת כוכבים (שיורי ברכה סק"ב).

(כא) כמו כרע בל. וכן בעל צפון ושאר אלילים הכתובים (פרישה ושי"ך סק"ב).

שלחן ערוך

ה

^(כב)שֶׁלֶחָן (וְשֶׁעִיָּהוּ סֵה, יח). הַ מִּתֵּר לְהִתְלוֹצֵץ ^(כב)בְּאֵלִים. חֲנָה: מִתֵּר לִמְרָ לְעוֹכֵל כּוֹכָבִים:
^(כד)אֱלֹהִים יִהְיֶה בְּעֶזְרָךְ, ^(כה)אִלּוּ יִצְלִיחַ ^(כח)מַעֲשֶׂיךָ (רמב"ם ס' פפי' הפ'נ'נה).

~~~ דעה ברורה ~~~

(כב) שלחן. ונחלקו הראשונים האם מותר להזכיר כל שמות העבודות כוכבים שאינם מוזכרים בתורה כשכוונתו להבין ולהורות, שדעת המאירי (סנהדרין שם) שמותר, ומדעת התוספות נראה שאסור (שהרי כתבו שפירש רבינו תם קילוס שמה ומרקוליס זה בלשון גנאי. כנסת הגדולה בהגהת הטור אות ו).

(כג) באלילים. אבל הגר אסור לו להזכיר שם עבודה זרה אפילו להתלוצץ בה ולא יזכירם בשמם ולא ישבע ביהדות שלו (ספר חסידים ס' תכז והביאו הכנסת הגדולה הגהת הטור אות ז).
(כד) אלהיך יהיה בעזרך או יצליח מעשיך. לפי שהוא מתלוצץ עליו (לבוש). והסכמת הפוסקים שאסור לומר כן לפי שהגוי חושב שבאמת אינו מתלוצץ מהעבודה זרה ונמצא מחזיק ידי העבודה זרה, ורק לומר א-להים יהיה בעזרך או יצליח מעשיך שפירושו שהשם יתברך יהיה בעזרו או יצליח מעשיו מותר לומר (רמב"ן שמות כג, יג, ב"ח, ט"ז סק"ב, ש"ך סק"ג, הגר"א סק"ו, כנסת הגדולה בהגהת הטור אות ו).

(כה) או יצליח מעשיך. ולא יאמר לנכרי באמונה שיש לאלהיך. ולא יאמר אני משביעך על אמונתך. ולא יאמר אדם כשהוא רוצה להישבע לגוי אשבע באלהותו לשקר. ואם יאמר הגוי אלקינו או אדונינו יעזרך או יצילך או יהיה עמך על יענה היהודי אמון, כי כוונתו על אלוה שלו. אבל אם יאמר הגוי אלקיך או אדוניך יצילך אז יענה אחריו אמון (ספר חסידים ס' תכז והביאו הכנסת הגדולה הגהת הטור אות ז, ובית לחם יהודה סק"ב).

(כו) מעשיך. ומכאן תוכחת מגולה שלא לומר למי שעשה לו טובה השם יתברך ואתה עשו לי הטובה, וזה אסור כי נראה כמשתף שם שמים ודבר אחר (בני יששכר מאמרי חודש תשרי מאמר יא אות יב בסוף ההגה והביאו הדרכי תשובה סק"ז).

סימן קמח – דיני חגי העובדי כוכבים, וכו' י"ב סעיפים

א שלשה ימים לפני חגם של גויים עובדי אלילים ^(א) אסור ^(ב) לקח מהם ולמכור להם ^(ג) דבר המוקדש להם ^(ד) ומותר למכור להם ^(ה) דבר שאינו מוקדש עד יום חגם, כגון ירקות ותבשיל. ^(ו) וכן אסור ^(ז) להשאיל ^(ח) ולשאל ^(ט) כלל רבית (טור והפוסקים),

דעה ברורה

^(א) **חגם.** אבל יום ראשון ויום שישי מימי השבוע אינו נחשב כיום חגם, לא יום ראשון כחגם של הנוצרים ולא יום שישי כחגם של הישמעאלים (שו"ת מעשה אברהם חיר"ד סי' לה והביאו דרכי תשובה סק"א).

^(ב) **אסור.** כי הגוי מודה לפני אליל שלו ביום חגו (ט"ז סק"א, ש"ך סק"א) והרי זה הישראל שנשא ונתן עמו גרם לו ליקר שם עבודה זרה ועובר משום לא ישמע על פיק (שמות כג, יג). אבל על לפני עור אינו עובר, לשיטת הב"ח כי אין הגוי מזהר שלא להודות לאליל שלו (וכן משמע דעת הנקודות הכסף, ושלחנו של אברהם סק"א). ולשיטת הט"ז (סק"ג) הגוי מזהר שלא להודות לאליל שלו, ומכל מקום אין איסור לפני עור, לפי שאיסור לפני עור שייך רק במקום שאין הגוי יכול לעשות ללא הישראל [כמו מושיט כוס יין לנזיר שהוא עומד בעבר אחד של הנהר והנזיר בצידו השני של הנהר, שלא היה הנזיר יכול להגיע ליין לולא עזרתו של השני] אבל כשיכול לקחת לבד אלא שהשני רק מקרב אליו את הדבר אינו עובר על לפני עור. ואפילו מי שהחמיר בזה [בסימן קנא] לא החמיר אלא מדרבנן, אבל מהתורה מודה שמוותר (והט"ז סיים אבל משום ולא ישמע על פיק עובר מהתורה. ועל זה כתב החדרי דעה שהרי דעה זו שהחמירה בלפני עור היא הר"ן ולדעתו הרי גם לא ישמע על פיק אינו אלא מדרבנן כי לא הישראל משמיע אלא הגוי אחר כך הולך ומודה לעבודה זרה שלו, ולכן הסביר כפי שיובא בסיעתא דשמיא בסמוך) **ויש מי שפירש שכאן לא שייך איסור לפני עור, כי לפני עור שייך רק כשעושה העבירה באותו דבר עצמו שנותנים לו, אבל כאן שעל ידי שמרויח על ידי הישראל הוא הולך ומשבח לעבודה זרה שלו אין איסור לפני עור.**

^(ג) **ליקח מהם ולמכור להם.** אפילו דבר שאינו ראוי להקרבה (כרש"י והרמב"ם, ולא כרבינו תם שהביאו הבית יוסף שאסר רק דבר הראוי להקרבה).

^(ד) **דבר המתקיים.** עד יום חגו (ש"ך סק"ב מרש"י) ובקנייה הוא שמח על החפץ שבידו, ובמכירה הוא שמח על המעות שבידו (לבוש סעיף א) והולך ומודה עליו לאליל שלו ביום חגו (רש"י).

^(ה) **ומותר למכור להם דבר שאינו מתקיים.** אבל לקנותו מהם אסור כי הולך ומשבח שמכרו ולא נפסד בידו וגם המעות הם בידו (לבוש סעיף ב).

^(ו) **דבר שאינו מתקיים עד יום חגם.** כי ביום החג כבר לא יהיה בידו לא מעות ולא חפץ (ט"ז סק"ב).

^(ז) **וכן אסור להשאיל ולשאול.** אפילו בלי ריבית כי מרגיש חשיבות שהישראל היה צריך להגיע אליו ונהנה מזה והולך ומודה.

^(ח) **להשאיל ולשאול ולהלוות.** וסתם שאלה מחזיר מיד, וסתם הלואה לאחר שלושים יום. או שהלואה שייך בדבר שמחזיר את החפץ שקיבל בעצמו כמו בהמה וכלים,

שלחן ערוך

ז

^(א) וְלִלְוֹת מֵהֶם וְלִפְרָעֵן, ^(ב) וְלִפְרָעֵן מֵהֶם מְלֹוה ^(ג) בְּשֹׁטֶר אוֹ עַל הַמִּשְׁכָּן, אֲבָל מְלֹוה עַל פֶּה נִפְרָעִים מֵהֶם מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִצִּיל מִיָּדָם, וּבְזֶמֶן דִּידָם תִּקְיָפָה, אֲפִלּוּ בְּשֹׁטֶר חָשִׁיב כְּמִצִּיל מִיָּדָם. ^(ד) וְאִם הִיא מְלֹוה בְּרִבִּית, אֲפִלּוּ בְּמִשְׁכָּן חָשִׁיב כְּמִצִּיל מִיָּדָם. ^(ה) עֵבֶר וְנִשָּׂא וְנָתַן בְּיוֹם הַגָּם, ^(ו) אֲסוּר ^(ז) בְּהִנָּאָה. וְאִם נִשָּׂא

~~~ דעה ברורה ~~~

והלואה שייך במעות, שלוקחים ומוציאים ומחזירים דבר אחר (פרישה סק"ב, וט"ז סק"ג הביא את הטעם השני).

^(ט) ולשאל. מהם. ואפילו שאין לו את החפץ ולא שייך שילך להודות לעבודה זרה מכל מקום גזרו כדי שלא יבואו להשאלים (שיטת רבא בש"ס).

^(י) בלא ריבית. כי יש לו הנאה מהמעות שבידו. אבל כשמלוה לו בריבית מותר כי הגוי מצטער (תוספות בשם רבינו תם, וכן משמע פשוט הסוגיא וגם המחבר מודה לזה ולא כתבו כי הוא נמשך אחר לשון הרמב"ם. שלחן גבוה סק"ה).

^(יא) וללות מהם. גזירה שלא יבוא להלוותם (גמרא).

^(יב) ולפרען. בין מלוה בשטר ובין מלוה על פה, כי הוא הולך ומודה לעבודה זרה (גמרא).

^(יג) ולפרע מהם. גזירה שלא יבוא לפרען (לאבי) או כי גם כשמשלם את חובו הוא הולך ומודה לעבודה זרה שלו, כי אפילו שברגע התשלום צר לו שהיה צריך לשלם אבל אחר כך הוא שמח שכבר שילם את חובו (לרבא).

^(יד) בשטר או על המשכון. ששמח שנפטר מחובו והולך ומודה.

^(טו) ואם היא מלוה בריבית אפילו במשכון חשיב כמציל מידם. ודעת התוספות שכל מלוה במשכון נחשב כמציל מידם כי כמה פעמים אובדות אפילו במשכון. והבית יוסף פירש מפני שההלואות היום הם בריבית. והש"ך (סק"ג) פירש מפני שיד הגויים תקיפה עלינו ובקל יכול הגוי להעליל ולכפור את סך ההלואה. ובזמן הזה בכל עניין מותר מהטעמים שיתבארו בסוף הסימן.

^(טז) כמציל מידם. ובזמן שעושים משפט לכוף לשלם אפילו כתב יד נשתנה הדין ואינו נחשב כמציל מידו (פתחי תשובה סק"א משו"ת חוט השני סי' צ).

^(יז) עבר וכו. וכן פסק הלבוש (סעיף ב).

^(יח) אסור בהנאה. לכל העולם (כך משמע פשט הלשון) והריטב"א כתב שהטעם שאסור הוא משום קנס, ורק לו עצמו קנסו לאוסרו בהנאה אבל בנו וכל שכן אחרים מותרים בהנאה. וצריך עיון למעשה (חדרי דעה).

^(יט) בהנאה. ללוקח, אבל למוכר לא קנסוהו והמעות מותרים (הגהת חכמת שלמה בהשמטות).

ויש שכתב שמלשון שלחן ערוך משמע שבכל עניין גם המעות אסורים אפילו אם לא הקריבו הגוי ביום אידו. וכשמכר באיסור דבר של חבירו צריך בירור האם למחבר הדמים אסורים או לא, ואם אסור האם נקנס את השליח שישלם משלו מה שהפסידו

(שו"ת משנת חכמים מצוה לט דף קו ע"ג).

שלחן ערוך

וְנָתַן בְּשִׁלְשָׁה יָמִים שְׁלֹפְנֵי הַחֹג, ^(א) מִתֵּר בְּהִנָּאָה. וְאִם הָיָה חָגָם שֶׁל אוֹתָם הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים יָמִים תְּרַבֶּה, ג' אוֹ ד' אוֹ י', כָּל אוֹתָם הַיָּמִים בְּיוֹם אֶחָד הֵם, וְכָל אוֹתָם הַיָּמִים אֲסוּרִים עִם ג' לִפְנֵיהֶם. ד' בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים, בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל. ^(כא) אֲכָל בְּשָׂאֵר אֲרָצוֹת אֵינוֹ אֲסוּר, אֲלָא יוֹם חָגָם ^(כב) בְּלִבָּד. ה' אֲסוּר לְשַׁלַּח דִּירוֹן לְגוֹי בְּיוֹם חָגָם, אֲלָא אִם בֶּן נֹדֵעַ לֹא שְׂאִינוֹ מוֹדָה בְּעִבּוּדֵת כּוֹכָבִים, וְאֵינוֹ עוֹבְדֵם. וְכֵן גּוֹי שֶׁשִּׁלַּח ^(כג) בְּיוֹם חָגוֹ דִּירוֹן לְיִשְׂרָאֵל, לֹא יִקְבְּלֵנוּ מִמֶּנּוּ. וְאִם חוֹשֵׁשׁ לְאַיְבָהּ, מִקְבָּלוֹ, וְיִזְרְקֵנוּ בְּפָנָיו לְבוֹר אוֹ לְמָקוֹם הָאֶבֶד, ^(כד) כְּלֹאֲחֵר ^(כה) יֵד. ו' ^(כו) יוֹם שְׁמִתְכַּנְסִים בּוֹ הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לְהַעֲמִיד לָהֶם מֶלֶךְ וּמִקְרִיבִים וּמִקְלָסִים

~~~ דעה ברורה ~~~

^(כז) מוֹתֵר בִּהְנָאָה. לְכָל הָעוֹלָם כּוֹלּוֹ אֲבָל לוֹ עֲצָמוֹ אֲסוּר (הגהת חכמת שלמה). ^(כא) אֲבָל בְּשָׂאֵר אֲרָצוֹת אֵינוֹ אֲסוּר אֲלָא בְּיוֹם חָגָם בְּלִבָּד. לְפִי שֶׁהָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שִׁבְחוּצָה לֶאֱרֶץ אֵינֶם עוֹבְדֵי עִבּוּדֵת כּוֹכָבִים אֲלָא מְנַהֵג אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם ^(ט"ז סק"ד) וְלֹא רָצוּ לְהַחֲמִיר מִפְּנֵי שֶׁאֵין אֲנוּ יְכוּלִים לְהַעֲמִיד עֲצָמָנוּ מְלִישָׁא וּלְתֵן עִמָּהֶם, שִׁבְיָנֵיהֶם אֲנוּ יוֹשְׁבִים וּפְרִנְסָתֵינוּ מֵהֶם, וְעוֹד מִשּׁוּם יֵרֵאת הָאֵיבָה שִׁיְהִיָּה לָהֶם עֲלֵינוּ מַחֲמַת זֶה שֶׁאֲנוּ מִרְחִיקִים מֵהֶם כָּל כָּךְ (לבוש סעיף ד'). ^(כב) בְּלִבָּד. וְאִם הוּא יוֹם חָג שֶׁאֵינוֹ קָבוֹעַ שְׂאִינֶם עוֹשִׂים אוֹתוֹ בְּכָל שָׁנָה אֲפִילוֹ בְּיוֹם חָגָם מוֹתֵר ^(ש"ך סק"ד מהש"ס). ^(כג) בְּיוֹם חָגוֹ דִּירוֹן לְיִשְׂרָאֵל לֹא יִקְבְּלֵנוּ מִמֶּנּוּ. וְיֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁאֵין חֹשֵׁשׁ אֵיבָה אֲפִילוֹ בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה לֹא יִקְבָּל תְּנָה מֵהַגּוֹי מַחֲשֵׁשׁ שִׁיְגַרֵּר אַחֲרָיו (תוספת ירושלמי ש"ך פירש את הירושלמי שבת פ"א ה"ד). ^(כד) כְּלֹאֲחֵר יֵד. שֶׁלֹּא יִבִּין בְּגוֹי שֶׁמִּדַּעַת הַשְּׁלִיכּוֹ, וְכִיּוֹן שְׂרוּאָה שֶׁאֲבָד לֹא יִשְׁמַח. ^(כה) יֵד. זֶה כִּשְׁהוּא עוֹמֵד עַל שִׁפְתֵי הַבוֹר אוֹ בְּמָקוֹם שֶׁיְכוּל לְאֲבֹדוֹ כְּלֹאֲחֵר יֵד, אֲבָל כִּשְׂאִינוֹ יְכוּל לְאֲבֹדוֹ בְּפָנֵי הַגּוֹי יִקְבְּלֵנָה מִיָּדוֹ וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּנָּה (טור, וּנְקוּדוֹת הַכֶּסֶף ש"ך גַּם פְּשׁוּטוֹת לִשׁוֹן הַרַמְבַּ"ם). וְלִדְעַת הַטּוֹרִי זֶהָב ^(סק"ה) כִּשְׂאִינוֹ יְכוּל לְאֲבֹדוֹ צָרִיךְ לְהִרְאוֹת לְגוֹי בְּשַׁעַת קִבְּלַת הַמִּתְנָה פָּנִים זֹעֲפוֹת שִׁיְחֻשׁוֹב הַגּוֹי שֶׁאֵינוֹ נִהְיָה מִהִתְנָה וּמִקְבָּלוֹ מִפְּנֵי הִירָאָה, וְאַחֲרֵי שֶׁכָּבֵר הִירָאָה לְגוֹי שֶׁלֹּא נִהְיָה בְּזֶה וְהִתְנָה בִּידוֹ מוֹתֵר לוֹ לְקַחַת וּלְהִינּוֹת מִמֶּנָּה ^(ט"ז סק"ה, כְּנִסֵּת הַגְּדוּלָה הִגָּהַת הַטּוֹר אוֹת ח, וְכֵן הַסִּבִּיר הַט"ז ש"ך כּוּוֹנֵת הַרַמְבַּ"ם). וּבְזִמָּן הַזֶּה מוֹתֵר לְכָל הַדְּעוֹת לְקַבֵּל אֶת הַמִּתְנָה אֲפִילוֹ בְּיוֹם חָגוֹ כִּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר בְּסֵעִיף יב, וְדוֹקָא כִּשְׁהִנּוֹתָן הוּא סִתָּם גּוֹי עוֹבֵד אֱלִילִים כִּי בְזִמָּן הַזֶּה אֵינֶם הַדּוֹקִים בָּהּ וְאֵינֶם יוֹדְעִים בְּטִיב עֲבוּדָה זֶהָ אֲבָל אִם שׁוֹלַח הַמִּתְנָה הוּא הַכּוֹמֵר בְּעֲצָמוֹ שִׂידוּעַ בְּטִיב עֲבוּדָה זֶהָ וְאֲדוּקָה בָּהּ, סִפֵּק הָאֵם מוֹתֵר לְהִינּוֹת מִמֶּנָּה (שִׁלְחָן גְּבוּהָ סק"ז). ^(כו) יוֹם שִׁמְתְּכַנְסִים בּוֹ הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לְהַעֲמִיד לָהֶם מֶלֶךְ. אֲפִילוֹ שֶׁאֵין עֵיקַר הַחֹג מִשּׁוּם אֱלוֹהֵי שְׁלֹ (לבוש סעיף ו').

שלחן ערוך

ט

לֹא־לִהְיוֹתָם, יוֹם חֲנֻמָּה הוּא, ^(כז)וְהָרִי הוּא בְּשָׂאָר חֲגִיָּהֶם. ז' ^(כח)עוֹבֵד פּוֹכְבִּים ^(כט)שְׁעוֹשֶׂה
הוּא חָג לְעִצְמוֹ וּמִוֹדָה לְעִבּוּדַת פּוֹכְבִּים וּמִקְלָסָה, בְּיוֹם שְׁנוּלָד בּוֹ, וַיּוֹם תִּגְלַחַת
זָקֵנוּ וּבְלוּרֵיתוֹ, וַיּוֹם שְׁעָלָה בּוֹ מִן הַיָּם, וַיּוֹם שְׁיִצָּא בּוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וַיּוֹם
שְׁעָשֶׂה בּוֹ מִשְׁתֶּה לְבָנָו, וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלָו, ^(ל)אֵינוֹ אֲסוּר אֶלָּא אוֹתוֹ יוֹם ^(לא)וְאוֹתוֹ
הָאִישׁ בְּלִבָּד. ח' ^(לב)אֵין יוֹם הַחֵג אֲסוּר אֶלָּא לְעוֹבְדִים בּוֹ בְּלִבָּד, ^(לג)אֲכָל הָעוֹבְדֵי
פּוֹכְבִּים שְׁשֻׁמְחִים בּוֹ וְאוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וּמִשְׁמְרִים אוֹתוֹ מִפְּנֵי מִנְהַג אוֹ מִפְּנֵי
כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ, אֲכָל הֵם אֵינָם מוֹדִים בּוֹ, ^(לד)הָרִי אֵלּוּ מִתְּרִים לִשְׂאֵת וְלִתֵּן עִמָּהֶם.
ט' ^(לה)אֲסוּר לְפָנֶם לְבֵית הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּיוֹם חֲגוֹ וְלִתֵּן לוֹ שְׁלוֹם. ^(לו)מִצָּאוֹ בַּחוּץ,
מִתֵּר; ^(לז)אֲכָל יֹאמַר לוֹ בְּשִׁפְהָ רֶפֶה וּבִכְבֶּד רֹאשׁ. י' ^(לח)אֲסוּר ^(לט)לְכַפֵּל לוֹ שְׁלוֹם

~~~ דעה ברורה ~~~

^(כז)והרי הוא כשאר חגיהם. שהולך ומודה לעבודה זרה ולכן אסור לשאת ולתת עמהם
כבר שלשה ימים לפני החג הזה.

^(כח)עובד כוכבים. אפילו סתם גוי שאינו מלך (ודעת המחבר כרמב"ם והראב"ד ועוד מהראשונים כתבו

שדוקא מלך).

^(כט)שעושה. עכשיו בפעם הראשון בחייו (הגר"א סק"א).

^(ל)אֵינוֹ אֲסוּר אֶלָּא אוֹתוֹ יוֹם. אפילו בארץ ישראל (לבוש סעיף ז) ורק בפעם הראשונה
שעושה את החג בכל שנותיו, אבל אם קבע אותו יום ביום מסוים בכל שנה בשביל
אלו הדברים לא מחשב יום איד לאסור בשביל זה משא ומתן עמו בכל שנה (הגר"א

סק"א).

^(לא)ואותו האיש בלבד. כיון שאינו יום קבוע לכל (ש"ך סק"ו).

^(לב)אֵין יוֹם הַחֵג אֲסוּר אֶלָּא לְעוֹבְדִים בּוֹ בְּלִבָּד. פירוש: ואפילו יום החג הקבוע ובא

משנה לשנה, אינו אסור אלא לאותן הגוים העובדים בו בלבד (לבוש סעיף ח).

^(לג)אבל העובדי כוכבים ששמחים בו ואוכלים ושותים ומשמרים אותו מפני מנהג או
מפני כבוד המלך. פירוש אבל שאר העובדי כוכבים שאינם עובדים לה אפילו
שאוכלים ושותים ומשמרים את יום החג או מפני מנהג או מפני כבוד המלך שהם
עבדים לו ומשום כבודו הם חוגגים עמו ביום אידו אבל הם אינם מודים בו (לבוש סעיף

ח).

^(לד)הרי אלו מותרים לשאת ולתת עמהם. שהרי אינם מודים לעבודה זרה (לבוש סעיף ח).

^(לה)אסור להיכנס לבית העובד כוכבים ביום חגו וליתן לו שלום. כי הגוי חושב

שלכבוד החג באו אליו והולך ומודה (לבוש סעיף ט).

^(לו)מצאו בשוק מותר. ליתן לו שלום. אבל לא יראה לו פני כבוד ביותר.

^(לז)אבל יאמר לו בשפה רפה ובכבוד ראש. ונראה שגם אם צריך לומר לו חג שמח

וכדומה מותר רק שלא יאמר בנעימה ביתר עד שיראה כאילו שמח עמו (פשוט).

שלחן ערוך

לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים לְעוֹלָם. ^(מא)לְפִיכָךְ טוֹב לְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם, ^(מב)כִּדְּי שְׁלֹא יִתְחִיל הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים, ^(מד)וַיִּצְטָרֵךְ לְכַפֵּל לוֹ ^(מה)שְׁלוֹם. יֵאָּ עוֹבְדֵי פּוֹכְכִים הִחֲלִיכִים לְחַגֵּם ^(מו)לְמִרְחוֹק, בְּהִלִּיכָה אֲסוּר לְשֵׂאת וּלְתֵת עִמָּהֶם. ^(מז)וְהַבָּאִים מִתֵּרִים, וְהוּא שְׁלֹא

~~~ דעה ברורה ~~~

^(לח) אסור לכפול לו שלום. פירוש: מן הדין היה אסור ליתן שלום לגוי, מפני שהשלום שמו של הקדוש ברוך הוא, או שזה ברכה בלשון שם, ולא יניח שם שמים על שמו של הגוי, אבל מפני דרכי שלום אמרו חז"ל ^(גיטין סא.) מותר לשאל בשלומן, אבל אמרו שמספיק לשאול בפעם אחת, ואסור לכפול לו שלום, כשהישראל מתחיל באמירת שלום ^(ברכי יוסף.)

^(לט) לכפול לו שלום. או לכפול לו באמירת שלמה למר ולומר שזה בכלל שאילת שלום ^(ש"ך סק"ז.) אבל לכפול ברכה אחרת מותר ^(סמ"ק סי' קלג וט"ז סק"ז) ומה שנוהגים ברוב מקומות שמי שאומר צפרא טבא עונים אותו שנה טובה, אין זה נחשב לכפילות כלל ^(פרישה סק"ו.) ^(מ) לעולם. אפילו שלא ביום חגו ^(ש"ך סק"ח.)

^(מא) לפיכך טוב להקדים לו שלום. פירוש: לפיכך יש עצה טובה שהוא יקדים לו בשלום ^(כנסת הגדולה הגהת הטור אות יד.)

^(מב) להקדים לו שלום. לגוי שמכירו ויודע שיאמר לו שלום אבל לסתם גוי אין צריך לומר שלום כי אולי הוא יקדים באמירת שלום ^(ט"ז סק"ז.)

^(מג) כדי שלא יתחיל העובד כוכבים ויצטרך לכפול לו שלום. פירוש: כי הדרך שהשואל שלום לחבירו שואל לו בפעם אחת שלום, והמשיב עונה שלום עליך שלום ^(כנסת הגדולה בהגהת הטור אות יג.) והפרישה סק"ו והב"ח כתבו שכששואל שלום למלך או לרבו גם השואל צריך לכפול שלום ולומר שלום לך שלום רבי ומורי וגם המשיב יכפול לו שלום. עוד יש לפרש: כי כשהגוי שואל ראשון בשלומו יצטרך להשיב לו שלום, ואחר כך יצטרך הוא לחזור ולשואל בשלום הגוי גם כן לומר שלום עליך, שכן מנהג העולם בדרך ארץ לחזור ולשואל את הנותן ^(לבוש סעיף י.)

^(מד) ויצטרך לכפול לו שלום. ולכן יקפיד להיות הראשון שאומר שלום, אבל אם כבר הקדימו הגוי יכול לכפול לו שלום, וכל שכן במקום חשש איבה, ובפרט בזמן הזה שאינם בקיאים בעבודת כוכבים ^(כנסת הגדולה הגהת הטור אות יד, וברכי יוסף, ולכן הלשון טוב וכו' ויצטרך וכו' ולא בלשון נחרץ אסור.) וטוב כשיכול לומר במילים אחרות כמו בוקר טוב או איך אתה מרגיש וכדומה כך שלא מזכיר שלום או שלמה למר ימנע מלומר שלום.

^(מה) [שלום. ואפילו ששלום הוא שמו של הקדוש ברוך הוא מכל מקום מותר לומר שלום עליכם ולא נחוש שמיד אחרי אמירת שלום הוא ימות ונמצא שהוציא שם שמים לבטלה, לפי שמקדים בשלום מאריכים לו ימיו ושנותיו, ישועות יעקב סק"א בסופו.]

^(מו) למרחוק. וכל שכן למקום קרוב אלא שאפילו כשהולכים למרחוק בהליכה אסור כי הוא הולך לשם ומודה ^(ט"ז סק"ז.)

^(מז) והבאים מותרים. כי מה שהיה כבר היה ועכשיו כבר אינו הולך ולא יודה לעבודה זרה ^(ט"ז סק"ח, ש"ך סק"ט.)

שלחן ערוך

יא

יהיו קשורים זה בזה, שאם היו קשורים שפא דעתן לחזור. אבל אם ישראל הולך שם, בהליכה מותר לשאת ולתת עמו; ובהחזרה, אסור. ואם ישראל מומר (לעבודת פוגים) הוא, גם בהליכה אסור. **יב** יש אומרים שאין כל דברים אלו אומרים אלא באותו זמן, אבל בזמן הזה אינם בקיאים בטיב אלילים, לפיכך מותר לשאת ולתת עמם ביום חגם ולהלוותם וכל שאר דברים. חגה: ואלפלו נותנים המעות לפהגים, אין עושין מהם תקרבת או נוי עבודת פוגים, אלא

דעה ברורה

(מח) **שאם היו קשורים שמא דעתן לחזור.** כי מתוך שהם עדין קשורים יחד ניכר שדעתם לחזור לשם שכן דרכם ובחזרתם יודו לעבודת כוכבים (לבוש סעיף יא).
(מט) **בהליכה מותר לשאת ולתת עמו.** כי אפילו שאינו עושה טוב שהולך עמהם, אנו מקויים שאולי יחזור בו באמצע הדרך ויחזור בו ואם כן לא יודה לעבודה זרה (ט"ז סק"ח, ש"ך סק"י).
(נ) **ובחזרה אסור.** כיון שכבר הלך והורגל עמהם ודאי דעתו לחזור, והוא גרוע מגוי שאפילו בחזרתו אנו חוששים שיודה לעבודה זרה ולכן אסור (ט"ז סק"ח ש"ך סק"א).
(נא) **ואם ישראל מומר הוא.** אם כן הוא יותר דבוק בעבודת כוכבים מהגויים עצמם (לבוש סעיף יא).
(נב) **גם בהליכה אסור.** לפי שכבר ידענו שהוא מומר ולא יחזור מללכת, ובחזרתו יודה לעבודת כוכבים (ט"ז סק"ח).
(נג) **אלא באותו בזמן.** שהיו הגוים אדוקים בעבודה זרה והיו יודעים בטיב עבודה זרה לעובדה.
(נד) **אינם בקיאים בטיב אלילים.** ואינם עובדי עבודה זרה.
(נה) **מותר וכו'.** ואין לאסור משום דבר שנאסר במנין כי מתחילה לא נאסר אלא לעובדי עבודה זרה ולא היתה הגזירה לאותם שאינם אדוקים בה (הרא"ש ורבינו ירוחם וריב"ש סי' קיט בשם ספר התרומה והביאם הכנסת הגדולה בהגהת הטור סקט"ז).
(נו) **וכל שאר דברים.** אבל להיכנס לביתו ביום חגו וליתן לו שלום אסור, וכן אם מוצאו ביום חגו מחוץ לביתו יאמר לו שלום בשפה רפה וכובד ראש (ב"ח וש"ך סק"ב).
(נז) **דברים.** ויזהר הישראל שלא ימכור לעבודה זרה כל מה שצריך לעבודתה או לשמשיה כמו מחתות ומעילים וכפות לעבוד בהם עבודה זרה, וגם אסור למכור להם ספרים הראויים לזמר לעבודה זרה (כנסת הגדולה בהגהת בית יוסף אות כ משלטי הגיבורים פרק קמא דעבודה זרה בשם רא"ם, ובית לחם יהודה סק"ב).
(נח) **ואפילו נותנים המעות לכהנים.** מותר.
(נט) **תקובת.** ולמכור בהמה לגוי לצורך חגו כיון שבזמן הזה אין עבודה זרה וגם קודם יום חגו ועוד שאולי כוונתו לאכלו בעצמו מותר מצד הדין, ומכל מקום למעשה שב ואל תעשה עדיף ולא ימכרנו בימים הסמוכים לחגם כדי לצאת מחשש ולא ידבק בידך

שלחן ערוך

הַפְּתִינִים אֲחֻכְלִים וְשֹׁתִים זוֹ; וְעוֹד דְּלִית בְּזֶה מִשּׁוּם אִיבָה אֲסִיפְרָא עֲלֵמְנוּ מִקָּדֵם בְּיוֹם חֲנֻכָּה, וְאִנּוּ שְׂרוּיִם צִינִיָּהם וְכִרְיָהִם לְשָׂחַת וְלַחֹת עִמָּהֶם כָּל הַשָּׁנָה. וְלָכֵן אֲסִיפְרָא עֲלֵמְנוּ וּמִנְחָא שְׂמִיחִים בְּיוֹם חֲנֻכָּה, יִשְׁמַח עִמָּהֶם ^(ס) מִשּׁוּם אִיבָה דְּהוּי בְּמַחְנִיף ^(סא) לָהֶם (הַכֵּל בְּטוֹר). וּמִכָּל מְקוֹם צִעַל נֶפֶשׁ יִרְחִיק מִלְּשָׂמַח עִמָּהֶם אֲסִיפְרָא לְעֵשׂוֹת שְׂלֵא יִהְיֶה לוֹ אִיבָה בְּדָבָר. (בְּיַת יוֹסֵף בְּשֵׁם הַר"ו) וְכֵן אֲסִיפְרָא ^(סב) דוֹרוֹן לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּזִמְנֵי הָאָה, ^(סג) בְּיוֹם [שְׂמִינִי שְׂאֲחֵר נִיטֵל שְׂקוֹרָאִים נִי יֵאָר] אַחֵר

~~~ דעה ברורה ~~~

מאומה, וממקום אחר ישלח שלומו יצו ה' את הברכה מן החרם (רוח חיים אות א שמעיקר ההלכה מותר אלא שראה לרב נדיב לב ח"א סי' קלג שפקפק בזה).

^(ס) **משום איבה, דהוי כמחניף להם.** פירוש: שאם לא יחניף לו יהיה לו איבה (כנסת הגדולה הגהת הטור סק"ז).

^(סא) **להם.** ולכן מי שמנגן בבתי הישמעאלים כל השנה מותר לו לשורר ולנגן ביום חגם כי אם לא ינגן יהיה איבה, ואפילו במקום שלא שייך איבה יש להתיר מעיקר הדין. אבל אותם המשווררים ומנגנים בכל מקום ובכל שעה יש לאסור משום שמנבלים פיהם ולוצצים ועתידים ליתן את הדין (ברכי יוסף בשם הגט פשוט).

^(סב) **דורון.** ובין אם הדורון הוא ממון או חפץ או מיני מאכל ואפילו עוגה יפה שהכינו בביתו (פשוט).

^(סג) **ביום אחד שיש להם סימן.** כך היא בגירסת השלחן ערוך אחרי הצנזורה. והגירסא האמיתית היא ביום שמיני שאחר ניט"ל שקוראים ניי"א יאר שיש להם סימן וכו' (וכך הגירסא בשלחן ערוך הישנים).

^(סד) **בירור הלכה:**

ביום שמיני שאחר ניט"ל שקוראים ניי"א יאר. פירוש: שאומרים הגויים שביום כ"ה בדצמב"ר נולד אותו האיש יש"ו, ויש שכתב שבלשון ליאני"ת נקרא יום מולדת נאטא"ל, ובלשון רומית נאטעל"ע (ספר נצחון [שנתחבר על ידי קדמון בימי הרא"ש] פרשת בראשית על הפסוק נעשה אדם. ואינו כמו שיש שאמרו שביום זה נתלה אותו האיש ועל כן קראו היהודים ליום זה ניט"ל מלשון נטילתו ועקירתו מהעולם או מלשון נתלה שבאותו הלילה נתלה. כי כהיום שכבר החזירו למסכת סנהדרין מג. את השמטת הצנזורה רואים שכתוב ותלאוהו בערב הפסח, ולא בכ"ה בדצמב"ר).

והנה מלפנים היה יום תקופת טבת ביום 25 בדצמב"ר, ומיום זה עד יום 1 לינוא"ר ועד בכלל, הוא 8 ימים, כי חודש דצמב"ר יש לו 31 יום, וידוע שביום 1 לינוא"ר מתחיל השנה לאומות העולם, [וכמו שמוזכר בגמרא ואלו אידיהן כלנא שמונה ימים אחר התקופה, ופירש רש"י שהיא תקופת טבת והיו עושים הגוים הקדמונים חג שמונה ימים רצופים. וכבר אדם הראשון עשו ליום חג כמבואר בעבודה זרה ח' שאדם הראשון בתחילת החורף חשב שבשביל חטאו חוזר העולם לתוהו ובוהו, וכשעבר תקופת טבת וראה שהיום מתחיל להתארך, אמר, מנהגו של עולם הוא, והלך ועשה שמונה ימים יום טוב, הוא קבעם לשם שמים, והם קבעום לעבודה זרה]. ולכן כתב הרמ"א שביום שמיני שלאחר יום ניט"ל [או נית"ל] שהוא יום הולדתו דהיינו מ-25 בדצמבר עד 1 בינוא"ר שקוראים הגוים ליום זה ניי"א יאר, שנה חדשה, וכשהגוי מקבל מתנה מיד בתחילת השנה הוא שמח מאוד ולכן רצוי שלא להביא לו באותו היום.

שלחן ערוך

יג

~~~ דעה ברורה ~~~

אבל היות שעד שנת 1582 למספרם שלט בעולם הלוח היוליאני. ובלוח זה מספר ימי השנה הוא 365 וכל שנה רביעית מוסיפים יום לפברוא"ר ויהיו בו 29 ימים במקום 28 בשנה רגילה. לפי זה השנה הממוצעת בלוח היא 365 ימים ו-6 שעות וזו ארוכה מהשנה האסטרונומית שנתו של השמש ב-11 דקות וכ-14 שניות, ובגמרא נקראת שנה זו תקופת שמואל.

והיות שדקות אלו עושות בכל 128 שנה בערך יום שלם, והוא מאחר את עונת השנה, כך שבשנת 1582 למנינם הצטברו דקות ושניות אלו לשיעור של כעשרה ימים, וכתוצאה מזה הקדים יום תקופת האביב (שהוא הזמן שבו חצי כדור הארץ הדרומי והצפוני מוארים במידה שווה, ולפיכך היום והלילה שווים, ובצהרי היום יש לאורך קו המשווה זווית ישרה בין ציר הסיבוב של כדור הארץ לבין הקו המחבר את מרכז השמש על מרכז כדור הארץ) שחל במאה הרביעית ב-21 במר"ץ וחל במאה ה-16 ב-11 במר"ץ. וכדי שיום השוויון האביבי ישוב לחול ב-21 במרץ החליט האפיפיור גריגור בעזרת אסטרונומים לתקן את הלוח וקבע שממחרת ה-4 באוקטובר 1582 למנינם ידלגו על 10 ימים ויעברו ליום ה-15 באוקטוב"ר. ולגבי העתיד קבע שבכל 400 שנה יהיו רק 97 שנים שבהם מוסיפים בכל 4 שנים יום אחד לחודש פברוא"ר ועושים אותו 29 יום, ולא בכל שנה רביעית בלי הפסק כפי שהיה נהוג בלוח היוליאני, ועל פי הכלל הזה שנות המאות שאינם מתחלקות ל-400 יהיו מעתה שנים פשוטות שלא מוסיפים בהם יום לפברוא"ר.

וקביעות השנה בלוח זה הוא 365 יום 5 שעות 49 דקות ו-12 שניות (وهוא גדול משנות החמה ב-26 שניות, אבל שיעור זה עושה יום אחד רק ב-3323 שנה, ותיקונו בכך שביום מהימים ישמיטו יום אחד מפברוא"ר של שנה שהיו צריכים להוסיף בה יום). ולפי זה השנים 1700 1800 1900 2100 למספרם הם שנים שבהם חודש פברוא"ר הוא חודש פשוט 28 יום בלי הוספת יום.

וזה הלוח המצוי היום בינינו ושמו הלוח הגרגוריאני על שמו של מתקן הלוח נמצא שבתחילה נתרחקו התאריכים ב-10 ימים ואחר כך ב-1700 1800 1900 למנינם נתרחקו התאריכים בכל פעם בעוד יום עד שבימינו ועד 28 בפברואר 2100 למנינם אנו מוסיפים לתאריך הלוח היוליאני 13 יום כדי לקבל את התאריך הגרגוריאני, הלוח הלועזי הנהוג היום.

נמצא שלפי לוח החודש הנהוג היום יום התקופה הוא בליל 6 לינוא"ר בלילה שבחצות בו מתחיל 7 בינוא"ר [כי מיום 25 בדצמב"ר בלוח הישן עד 6 ינוא"ר יש 13 יום].

ודע כי בשנת 2100 למספרם יגדל ההבדל בין הלוחות ל-14 יום (ובתאריכי התקופות על פי חשבון שמואל לפיו אורך השנה 365 ימים ו-6 שעות כמו בלוח היוליאני, וביום שישים לתקופת תשרי מתחילים בחוץ לארץ לומר ותן טל ומטר, כלומר ב-23 בנובמב"ר ללוח היוליאני, ולפי הלוח הגרגוריאני הנהוג היום מקביל יום זה ל-5 בדצמב"ר. והחל משנת תתס"א [2100 למנינם] יזוז יום זה בעוד יום. וכן ברכת החמה יחושב בעוד יום).

אלא שבנוגע לקביעת יום חגם האם להחזיקו כמו שהיו רגילים מאז ומעולם ביום 25 בדצמב"ר אפילו שהיום כבר אינו יום התקופה, או לשנותו ליום 6 בינוא"ר שהוא יום התקופה בזמנינו היה שינוי מנהגים אצל אומות העולם.

שלחן ערוך

^(סח) שֵׁשׁ לָהֶם סִימָן אִם יָגִיעַ לָהֶם דּוֹרוֹן בְּחָג הַהוּא, אִם אֶפְסָר לוֹ יִשְׁלַח לוֹ ^(סו) מִצֶּעֶרֶב; ^(סז) וְאִם לֹא, ^(סח) יִשְׁלַח לוֹ בְּחָג עֲצָמוֹ ^(ט) (ת"ה סִימָן קז"ה).

~~~ דעה ברורה ~~~

רוב הגוים המכנים עצמם קתולים [קאטעליקע"ן] המשיכו לחגוג ביום חגם ביום כ"ה לדצמבר לפי לוח החודש, אפילו שלפי לוח החודש באמת הוא מוקדם י"ג יום מהתקופה.

אבל הנוצרים היוונים המכונים אורתודוקסים [ארטעדאקסע"ן] המשיכו לקבוע חגם בליל התקופה, שלפי לוח החודש הוא בליל ו' בינואר שבחצות הלילה מתחיל ז' בינואר [אור לז' בינואר"ר]. וכן נוהגים הגוים בארצות הסלבויות שבתוכו נכלל מדינת רוסיה [רוסלאנד].

ולכן בקהילות ישראל נהגו לחשב את יום הניט"ל כל קהילה לפי מה שנהגו הגויים במקומות מגוריהם, ומהם בכ"ה בדצמב"ר ומהם בליל אור לז' בינואר"ר.

ויש שכתבו שהניט"ל אינו תלוי בחג הגוים כלל רק בתקופת טבת ולכן בכל שנה נוהג לפי חלות התקופה באותה שנה, ואם חלה התקופה עד חצות היום אז ניט"ל הוא בלילה שלפניו, ואם אחר חצות אז הניט"ל הוא בלילה שלאחריו.

ומרן מהר"א מבעלזא זי"ע בארץ ישראל שינה ממה שנהג בבעלזא והתחיל לנהוג ניט"ל בלילה שבין ה' לו' בינואר"ר (ובסוד קדושים מי יעמוד).

^(סח) **שיש להם סימן אם יגיע להם דורון בחג ההוא.** פירוש: והם יקחו להם לסימן טוב כשמיד בתחילת השנה שלהם שלחו להם דורון ושמחים בו, וזה להם דבר מיוחד שהתחילו את השנה בטובה.

^(סו) **מבערב.** החג, קודם שיתחיל חגם והשנה החדשה, כי כשנותן קודם החג אין להם בזה סימן.

^(סז) **ואם לא.** שאינו יכול לשלוח בערב החג כמו שערב החג היה בשבת קודש (כנסת הגדולה

הגהת הטור אות ז).

^(סח) **ישלח לו בחג עצמו.** כי אם יאחר ולא ישלח יהיה לגוי איבה. וכל שכן בזמן הזה שלא שכיח כל כך שילכו ויודו לעבודת כוכבים שמותר לשלוח (ש"ך סק"ג). ולכן ישראל שיש לו עובדים גויים והדרך שנותנים להם מתנה לכבוד חגם, אם יוכל יתן המתנה קודם ליל החג ואם לא יכל לתת קודם מותר לתת ביום החג עצמו.

^(סט) **בחג עצמו.** ואם הוצרך ללכת לבית הגוי ביום חגו והביא לו הגוי במתנה פירות ויש לחוש שהם מתקרובת עבודת כוכבים, יקחם ויכול למסרם לגוים אחרים ולא יהנה מהם, וכך ראוי לעשות (רוח חיים אות ב).

סימן קמט – דיני יריד מעובדי כוכבים, וכו' ה' סעיפים

א עיר שעושים בה ^(א)יריד ^(ב)ביום חגם והעובדי כוכבים מתקבצים מכל מקומות. והולכים שם לכבוד עבודת כוכבים, ^(ג)מתר לילך חוצה לה ^(ד)ואסור ללכת בתוכה. היתה חוצה לה, מתר ללכת בתוכה. והולך ממקום למקום, ^(ה)ואסור לעבר בה ^(ו)אם הדרך מיוחד לה, דהיינו שאין עובדי מלאתה עיר לעיר לחקת.

~~~ דעה ברורה ~~~

(א) יריד. והוא מקום שמוכרים שם סחורה.
(ב) ביום חגם. והיריד לכבוד הגוים שמתאספים שם כמה עובדי כוכבים לכבודה [ולכן לפעמים אסור ללכת שם] או שעושים את היריד כדי למכור עבודת כוכבים.
(ג) מותר לילך חוצה לה. כי אינם עובדים לעבודה זרה זו אלא בתוכה (לבוש סעיף א) אבל אם כשהולך שם הוא ניצול מהמכס אף חוצה לה אסור (תוספות ירושלים מהירושלמי).
(ד) ואסור להיכנס בתוכה. וכתב הרמב"ם (בפירוש המשנה) ולפיכך יודע לך שכל עיר של אומה עובדת כוכבים שיהיה להם בית תיפלה שהוא בית עבודת כוכבים בלי ספק אותה העיר אסור לעבור בה בכוונה וכל שכן לדור בה [ועיין בהמשך] אבל בעת שאנחנו תחת ידיהם בעונותינו ושוכנים בארצם אנוסים, נתקיים בנו מה שנאמר ועבדתם שם אלהים אחרים מעשה ידי אדם עץ ואבן, ואם הדין כך בעיר שיש בה בית תיפלה קל וחומר שלבית עבודת כוכבים עצמה אסור לנו כמעט לראותו וכל שכן ליכנס בו (והביאו הש"ך בסק"א).
(ה) בתוכה. אפילו לדבר עם אחד מבני העיר (רש"י).
(ו) אסור לעבור בה. אפילו לצורך עסקי רבים. ולצורך פיקוח נפש נחלקו הראשונים, לדעת הרשב"א אסור להיכנס בה, אבל לדעת הר"ן מותר, כיון שכשהולך לשם אינו נראה כעובד לה אלא כהולך לעבוד, וכן נחלקו האם מותר לשתות מים ממעין המושך מים לפני אליל במקום פיקוח נפש שלרשב"א אסור אבל להר"ן מותר [כפי שיתבאר בסימן קנ סעיף ג] (ש"ך סק"ב).
(ז) אם הדרך מיוחד לה, דהיינו שאין עוברין מאותה עיר לעיר אחרת. פירוש: שדווקא אם הדרך מיוחד לה שאין עוברים מאותה עיר שבה האיד לעיר אחרת שאז כל הרואה שהולך בדרך ההיא יאמר שודאי הולך לאותה העיר שיש בה האיד של העבודת כוכבים, אבל אם היה מהעיר שבה האיד דרך המשך מותר ללכת ולעבור דרך העיר ההיא, כי כל מי שיראהו הולך בה יאמר שאין כוונתו ללכת לעיר רק לעבור בה כדי להגיע למחוז חפצו (ט"ז סק"א, ש"ך סק"ג).
והב"ח פירש כוונת הרמ"א, שאם הדרך מיוחד לה שאין עוברין מאותה העיר שיצא ממנה אלא לאותו העיר שבו האיד אסור ללכת בה, אבל אם אין הדרך מיוחד לה ויש בה כניסה לעוד כמה עירות מותר ללכת בה אפילו שעכשיו הולך וממשיך בכיון אותה העיר.
עוד יש לפרש את דברי המחבר לא כרמ"א, אלא שכוונתו כדעת הרמב"ם, שללכת דרך העיר ההיא בכל עניין מותר, ולהינות מהדרך בזה יש חילוק, שאם אין דרך אחר למחוז חפצו רק דרך עיר האיד אסור לו להינות מאותה הדרך בהליכה דרך תוכה, אבל אם יש עוד דרך אחר למחוז חפצו אין איסור להינות מהדרך שהרי אינו נהנה באמת כיון שהיה יכול ללכת דרך אחר. ומה שכתב המחבר שאסור לעבור בה, כוונתו, שאסור לו ליהנות בהליכתו דרך שם, ואם כן לא היה לרמ"א לכתוב דהיינו שאין עוברים מאותה

שלחן ערוך

ב בַּמָּוֶה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּאַכְסֵנָא. ^(ט) אָבֵל בֶּן עֵיר, ^(י) מֹתֵר. ^(יא) וְאֵם הוֹלֵךְ בְּשִׁירָא, מֹתֵר. הֵנָּה: חָלַר שֶׁל עֲבֹדָת פּוֹכְדִים, יֵשׁ אֲמוּרִים ^(יב) דְּדִינוּ כְּעֵיר שֶׁל עֲבֹדָת פּוֹכְדִים (טור דָּשָׁם הַשֵּׁנִי ח'). וּבְזִמְנָן שְׁאִין הָעוֹבְדֵי פּוֹכְדִים מְתַקְּצִים שֶׁם לְתַרְפוּתוֹן מֹתֵר לִפְנֵם שֶׁם (טור דָּשָׁם ר' יוֹנָה וְהַרְ"שׁ). וְיֵשׁ אֲמוּרִים ^(יג) דְּבָכָל עֲנִין ^(יד) אֲסוּר, אֵם אִין דְּרָךְ עוֹבֵר צוֹ לְמָקוֹם אַחֵר. ^(טו) אָבֵל כְּפִשְׁדָּרָךְ עוֹבֵר לְמָקוֹם אַחֵר, לְכָלִי עֲלֵמָא מֹתֵר. וְכֵן הִמְנָהֵג פֶּשׁוּט יֵלֵךְ דְּרָךְ אֹתוֹ חָלַר לְמָקוֹם אַחֵר, ^(טז) וּמִפְּלַ מְקוֹם מִדַּת חֲסִידוֹת הוּא לְהִתְרַחֵק מִלֵּילָךְ צוֹ אֵם יֵשׁ לוֹ דְּרָךְ אַחֲרֵת קָלָר ^(יז) כְּמוֹהוּ (רַשִּׁי"א).

~~~ דעה ברורה ~~~

עיר לעיר אחרת, שזה שייך לפירוש רש"י (ט"ז סק"ב). והש"ך (שם) כתב שכל הפוסקים לא פירשו כפירוש זה.

(ח) באכסנאי. שיבאו לחושדו.

(ט) אבל בן עיר מותר. שהרי לא יבואו לחשדו.

(י) מותר. אבל מי שאינו בן עיר אסור להיכנס לשם אפילו אם גרים שם יהודים. וכתב הב"ח שאפילו אם גרים שם יהודים רבים כמו שלשה או ארבע אסור להיכנס לעיר הזו, ולא אומרים שהוא נכנס בשביל לדבר עם אחד מהיהודים הגרים שם. אבל אם גרים שם מנין יהודים אפילו שאין מניין בעלי בתים אלא עם נערים ומשרתים נחשבים לקהל ומותר להיכנס לשם. (ש"ך סק"ד).

(יא) ואם הולך בשיירא מותר. שכן דרך השיירא ללכת בכל מקום (טור בשם הירושלמי).

(יב) דינו כעיר של עבודת כוכבים. ואפילו ישראל הגר בעיר הזאת אסור לו להיכנס לרחוב של האליל אם אין אותו הרחוב פתוח לרחובות אחרות, כי נראה כהולך שם כדי לעובדה. וכל שכן שאסור להיכנס לעולם לחצר אליל (שלחן גבוה סק"ד מהרשב"א).

(יג) דבכל ענין אסור. אפילו שלא ביום האיד (פרישה, ש"ך סק"ה, וברכי יוסף).

(יד) אסור. ולכן אסור להיכנס לחצרות של מנזרים כנסיות אפילו בשביל לראות את הפרחים היפים ששתלו שם [ואפילו שדבר של נוי מותר זה אם נעשה לנוי כאנדרטה של מלכים, אבל נוי העבודה זרה ובית העבודה זרה אסור בהנאה (שו"ת אגרות משה י"ד ח"ג סי' קכט אות ו, שו"ת ציץ אליעזר ח"ד סי' צא)]. וכבר כתב בספר חסידים (סי' תלה) יהודי אחד הלך בחצר בית עבודה זרה כשיצא שמע בת קול שאמרה ואותי השלכת אחר גוך.

ולפי זה ביום ראשון שהגויים מתקבצים לתרופתן אסור לכל הדעות להיכנס לחצר שלהם ובשאר ימי השבוע שאינם מתקבצים שם לדעה בראשונה מותר ולדעה השניה אסור, ולכן להיכנס לחצר הוותיקן ברומא ביום ראשון אסור ובשאר הימים מחלוקת והלכה כיש אומרים (ציץ אליעזר שם) ומקום יש לומר כיון שבידוע אסיפת הגוים שם הוא לא רק בבנין אלא בחצר אם כן גם לחצר דין בית עבודה זרה ממש ולא דין חצר של בתי עבודה זרה, ובפרט שיש מסביבו פסלים של העבודה זרה שלהם [עיין סי' קנ סעיף א בהרחבה בדין הנוצרים הקתולים שהותיקן שיד להם].

(טו) אבל כשדרך עובר למקום אחר לכולי עלמא מותר. וכמו דין העיר (ש"ך סק"ו).

(טז) ומכל מקום מידת חסידות הוא להתרחק מלילך בו אם יש לו דרך אחרת קצר כמוהו. אמנם בספר חסידים (סי' תלה) כתב שההולך שם אין תפילתו נשמעת תוך שלושים יום.

(יז) כמוהו. וכל זה בחצר שלהם, אבל לתוך בית טפלתם אסור להיכנס, ויש גם חשד כשנכנס, ואפילו שהגוים בזמנינו אינם עובדי עבודה זרה זה לגבי הגוי עצמו להתיר לשאת ולתת עמו אבל בית טפלתם מקום מוכן לפורענות שעושים בו עבודתם זכר

שלחן ערוך

יז

(ד"ע וכן מִשְׁמַע דְּסַפֵּר חֲסִידִים). וְעֵין לְעֵיל ^(יח)סִימָן קמ"ב. ה' הוֹלְכִים לִירִיד שֶׁל עוֹבֵד בְּכֻבֵּי, ^(כב)וְכֹתֵב וְלֹקְחִים מֵהֶם בְּהֵמָה ^(כא)עֹבְדִים וְשִׁפְחוֹת וּבָתִּים וְשָׂדוֹת וּכְרָמִים, ^(כב)וְכֹתֵב וּמַעֲלָה בְּעֶרְכָּאוֹת שְׁלָהֶם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּלֹקֶחַ מִפְּעַל הַבֵּית, ^(כג)שְׁאִינוֹ נוֹתֵן מָכֶם, ^(כד)אֲבָל הַלֹּקֶחַ שֵׁם מִן הַתֵּגֶר, ^(כה)אֲסוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹתֵן מָכֶם וְיֵאָף אֶס (כ"ה)

~~~ דעה ברורה ~~~

לקדמונים שהיו עבודה זרה ממש, אסור להיכנס בו ישראל זרע קודש, ואפילו אם אינו בית עבודה זרה ממש סרך טומאה מסתרא אחרא הוא, והנכנס צריך טבילה ומלקות, ולתת מלבושים שנכנס בהם לעניים מרודים, כדי שיהיה לו כפרה (חיים ביד י"ד סי' כו) ועיין עוד מה שיתבאר בסיעתא דשמיא בסימן קנ.

(יח) סימן קמ"ב. סעיף י ששם נתבאר שאם בתחילה היה שם דרך ואחר כך בנה שם בית של אלילים מותר לעבור דרך שם.

(יט) הולכים ליריד של עובדי כוכבים. שאינו עשוי לשם העבודה זרה או לכבודה אלא שהסוחרים נותנים מס לאליל מותר אפילו ביום חגם, כי אולי לא ימצא לקנות אלא ביריד ונעשה דבר האבד (טור בשם הרא"ש) ודוקא לקנות דברים שצריך להם לצורך פרטי, אבל כשהצורך הוא בשביל להשתכר בהם אסור, כי הנאת ריוח לא נחשב דבר האבוד (הר"ן). וכל זה מעיקר הדין אבל בזמן הזה שאינם יודעים בטיב עבודה זרה אינם בכלל עובדי כוכבים והכל מותר. ונהגו היתר אפילו ביריד ביום אידם ואפילו נותנים מכס לכומרים (ש"ך סק"ז).

(כ) ולוקחים מהם בהמה עבדים ושפחות. מפני שממעט אותם שלוקח מהם בהמתן ושפחותן ועבדיהם שמשתמשים בהם (ע"ז יג:).

(כא) עבדים ושפחות. גוים (שלחן גבוה סק"ז).

(כב) וכותב ומעלה בערכאות שלהם. שהרי אין זה משפט אלא שטר המקח ואין בזה אלא איסור אלא מפני שנראה כמכבדם וילך ויודה לעבודת כוכבים, ומפני שהוא מתכוון להציל ממונו לא אסרו, ואפילו אם הוצרכו לדון בערכאות מותר כי רק כשיש לו דין עם ישראל חבירו שמקשיב לפסק הדיינים צריך לדון בבית דין ולא בערכאות אבל כשיש לו דין עם העובד כוכבים מותר לדון בערכאות (ברכי יוסף).

(כג) שאינו נותן מכס. לעבודה זרה.

(כד) אבל הלוקח מן התגר אסור. אבל לחם שזה דבר שהוא חיי נפש גם בלוקח מהתגר מותר (תוספות ירושלים).

(כה) אסור מפני שהוא נותן מכס. לעבודה זרה, ונמצא שהישראל שלוקח ממנו מהנה את העבודה זרה שבטבילה נותן מכס לעבודה זרה (שלחן גבוה סק"ט).

(כו) ואף אם יניחו לו המכס אסור. אפילו שמוזילים לכל אחד ואחד שמניח את העטרה על ראש של העבודה זרה ואף אחד לא יחזיק לו טובה, אבל כשפוטרים מלשלם לכל אדם בשוה מותר (ב"ח וש"ך סק"ח). ולדעת הט"ז (סק"ב) אם הם אומרים מי שיניח עטרה בראשו יניחו לו את המכס, והוא אינו צריך לבקש מהם כלום, והוא מטעה אותם שמניח העטרה והם סבורים שהוא מניחה לכבוד העבודת כוכבים והוא גונב דעתם ועושה בשביל הנחת תשלום המכס, מותר, כיון שהכסף כבר היה שלו והוא אינו צריך להחזיק להם טובה על ההוזלה כי הם חושבים שהוא הניח את העטרה לכבודה ומגיע לו שיוזילו לו את המכס. וכן אם עושים הנחה לכל באי היריד מותר כיון שלא צריך להחזיק להם טובה. אבל אם קונה ומוכר ביריד של גוי ומבקש

שלחן ערוך

יניחו לו המכס ^(כז)אסור (טור). והמכס לעבודת פוכבים. עבר ולקח בהמה, נושר פרוטית ^(כח)מהארבעה ולמטה. ואם פסות וכלים לקח, ירקבו. לקח מעות וכלי מתכות, ^(כט)יוליכם לים המלח. ^(לא)לקח עבד, ^(לב)לא מעלין ^(לג)ולא מורידין. ד אם המכס הוא לפהנים, ואוכלים ושותים אותו, ואין קונים מפניו לא תקרבת עבודת פוכבים ולא נזיה, מותר. הגה: ^(לד)וסתם יריד בזמן הזה מפר, דסתמא לאו לעבודת פוכבים הוא. במקום שדקדק עובדי פוכבים המוכרים לומר: ^(לה)ועוד פשוט ^(לו)לאלוה, מפר לקנות ממנו ^(לז)דאפשר שיתנו לעניי עובדי גלולים (טור בשם ב"ה), אבל אם מפרש דהיא לעבודת פוכבים שלו, או שידוע שהיא לעבודת גלולים, או שאומר: להקדש פלוני, ^(לט)אסור לקנות ממנו

~~~ דעה ברורה ~~~

שיעשו לו הנחה ויורידו לו את המכס והם מסכימים להוריד לו הוא נהנה מהעבודת כוכבים שהיא עושה לו טובה והוא מחזיק לה טובה בעבור זה, אסור. **(כז) אסור.** שהרי נהנה מהעבודה זרה מוזילה לו את תשלום המכס (טור ור"ן). **(כח) מהארכובה ולמטה.** ודי בכך. ויכול להיות שמותרת בהנאה, ואפילו ששאר דברים אסורים בהנאה מכל מקום בבהמה די שקנסו אותו בזה שעוקר רגליה עד הארכובה, ואינו צריך לעקור יותר, ואם רוצה מעקר יותר ^(טז)סק"ג ולא כפירוש רש"י שלא יערק יותר כי אסור לגרום טריפות לבהמה. וכדברי רש"י כתב השלחן גבוה סק"י. **(כט) יוליכם לים המלח.** וכשהורידו את מחיר המכס ליחיד שאסור בגלל שנהנה, יוליך הנאת המכס לים המלח ^(ש"ך סק"ט מהב"ח). **(ל) לים המלח.** לפי שמהמליחות ישחק צורת המטבע. ואם לקח קרקע יקח ארבע זוזים וישליכם לים המלח (בית הלל סק"א). **(לא) לקח עבד.** גוי (שלחן גבוה סק"ז). **(לב) לא מעלין.** אותן מהבור אם נפלו לתוכו, אלא יניחום וימותו שם. **(לג) ולא מורידין.** אותם בידים. **(לד) וסתם יריד בזמן הזה מותר.** ואין בכלל זה המקום שמתקבצים שם הרבה גוים ואומרים ששם מוחלים להם עונותיהם, שזה ודאי לשם אליל הוא ואסור לשאת ולתת עמהם שם ^(טז סק"ה) ועכשיו אין מדקדקים בזה ואולי מקילים משום איבה, ועוד שעיקר עבודה זרה שלהם על ידי שיתוף (בית לחם יהודה סק"ב). **(לה) ועוד פשוט לאלוה.** אבל אם אמר לאלוה שלו, אסור כיון שהזכיר שלו ודאי לשם עבודת כוכבים אומר ^(טז סק"ה וב"ח ולא כטור שהתיר). **(לו) לאלוה.** ומכאן שמכל שכן שמותר ליתן צדקה לעניי הגויים סתם ולא צריכים שיאמר בשביל אלקים חיים שלנו ^(טז סק"ה). **(לז) דאפשר שיתנו לעניי עובדי גלולים.** ולכן כשלא אומרים בפירוש לאיזה צורך אוספים את הכסף אפילו שאנו יודעים שהגוי בונה בית לעבודה זרה מותר לתת להם כל ששואלים (כנסת הגדולה בהגהות הטור אות כג). **(לח) שידוע.** ודווקא כשיוצא מכיסו של הישראלי ישר לעבודת כוכבים, אבל כשהתשלום הוא מכס רגיל, ולא היו קונים בו שום דבר לעבודת כוכבים, ואחר ששילמו בא שר אחד ואמר שמעות היהודים ינתנו לעבודת כוכבים, ולא הוסיפו על

שלחן ערוך

יט

(ס' וכן פשוט פתוס' ובהגמ"י). ה' יִשְׂרָאֵל הַהוּלֵךְ לִירִיד שְׁמוֹזְכָּרִים שָׁם עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים וְצִרְכִּיהָ, אֲסוּר לִישָׂא וְלִיתֵן עִמּוֹ, (מא) שְׁאֵנוּ אוֹמְרִים: עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים מְכַר, וְדָמִי עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים בְּיַד יִשְׂרָאֵל אֲסוּר. (מב) אֲצֵל מִפָּרָה לֶשֶׂא וְלִיתֵן (מג) עִם עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שְׁהֵלֵךְ שָׁם (טור).

דעה ברורה

היהודים לפרוע יותר ממה שהיו פורעין מקודם, מותר, שהרי אינו יוצא מכיסו של ישראל, אלא מכיסו של השר שהמכס שלו (ש"ך סק"א ממנהר"ק שורש קנה).
(לט) אסור לקנות ממנו. ואפילו כשחפץ הגוי ליתן לו החפץ בלא הוספת הפשוט אסור, כי הוא מהנה את העבודה זרה ובדאי הגוי יקח מטבע ממעות המקח ויתננו לעבודה זרה (הגהת דרישה ממנהרש"ל). ויש אומרים שרק ביותר משווייה אסור ליקח אבל בשווייה מותר, כיון שסוף סוף הישראל אינו מוציא הפשוט מכיסו ואינו פורע יותר משווייה, ואפילו שאחר כך יקח הגוי פשוט אחת ויתננו לעבודה זרה אין בזה כלום, כי אם הגוי רוצה לתת מכיסו וממונו מי מעכב בידו, ולא אסרו אלא כשהישראל נותן יותר משוויי שהישראל בעצמו מהני את העבודה זרה (כנסת הגדולה הגהת הטור אות כ, ומקור מים חיים).

(מ) ישראל ההולך ליריד. שאינו לשם יום חג אלא לסחורה לכבוד הגוי (חדרי דעה).
(מא) שאנו אומרים עבודת כוכבים מכר. שאם לא כן למה הלך לשם, היה לו למוכרו לנו (ט"ז סק"ו ש"ך סק"ב).

(מב) אבל מותר לישא וליתן עם עובד כוכבים שהלך שם. ומילים אלו מסומנות בשלחן ערוך באותיות קטנות, והאמת שאין זה מדברי הרמ"א, אלא המשך דברי המחבר, וטעות דפוס הוא (שלחן גבוה סק"ג).

(מג) עם עובד כוכבים שהלך שם. אין אנו תולים שהוא מכר שם אלילים (טור). אבל אם ידוע שמכר שם אלילים היה אסור לישא ולתת עמו, כי דמי אלילים ביד גוי אסור מן הסתם אלא אם ידוע שמכרה שלא בשביל לקנות בדמיה אליל אחר (דרישה. וכן פסק הלכה לש"ך סק"ג, ולא כלבוש שסובר שדמי אלילים ביד גוי מותרים וכדעתו כתב הבאר הגולה בסוף הסימן).

שלחן ערוך

סימן קנ – להתרחק מדרך עבודת כוכבים ושלא לשחות בפניה, וכו' ג' סעיפים

א ^(א)מצוה להתרחק מדרך עבודת כוכבים ^(ב)ד' ^(ג)אמות. **ב** ^(ד)ישב לו קוץ פרגל בפני עבודת כוכבים, או נתפזרו לו מעות לפניה, לא ישוח להסיר תקוץ ולפול

~~~ דעה ברורה ~~~

(א) מצוה להתרחק מדרך עבודת כוכבים. שכתוב (משלי ה, ח) הרחק מעליה דרכיך, זו מינות ^(ע"ז יז.). וכמו כן אסור להיכנס בבתי תיפלה של הרפורמים וקונסרבטיביים ^{(ש"ת} אגרות משה או"ח ח"ג סי' כח) ובזמן שאין הולכים שם לתיפלה וגם ידוע שיש שם אולם לעשות משתאות וסעודות אין חשד, ומכל מקום מן הראוי להתרחק מבית כנסת שלהם ביותר, ובפרט לאדם חשוב שלומדים ממנו ויש לחוש שיטעו אחריו. וכידוע כבר החרים החתם סופר שלא להיכנס לבית הכנסת הניאולוגי בבודפשט - הונגריה.

(ב) ארבע אמות. שהוא לדעת הגר"ח נאה ז"ל 1.92 מטר, ולדעת החזו"א 2.32 מטר ^(כמבואר בספר מידות ושיעורי תורה עמוד רע"ד ועמוד קע"ז). ונראה שאם עובר במדרכה הסמוך לחצר עבודת כוכבים ואין רוחבה גדול אם קשה לעבור את הכביש ילך בקצה המדרכה הקרוב לכביש.

(ג) בירור הלכה: אמות. והמצוה להתרחק היא מדרך עבודת כוכבים, אבל לתוך בית תיפלתם ודאי שאיסור גמור הוא להיכנס, ובחומר איסור זה כתב החיד"א ^(ברית עולם סי' תלה בשם זקנו הג' חסד לאברהם) שהנכנס לבית עבודה זרה הרי הוא בכנפי הסטרא אחרא של הטומאה ומטמאים אותו מעט מעט ולא ידע כי בנפשו הדבר.

וכן פסק הגר"ח פלאג' שאסור להיכנס שם וגם יש חשד כשנכנס, ואפילו שהגויים בזמנינו אינם עובדי עבודה זרה זה לגבי הגוי עצמו להתיר לשאת ולתת עמו אבל בית תפלתם מקום מוכן לפורענות שעושים בו עבודתם זכר לקדמונים שהיו עבודה זרה ממש, אסור להיכנס בו ישראל זרע קודש, ואפילו אם אינו בית עבודה זרה ממש סרך טומאה מסתרא אחרא הוא, והנכנס צריך טבילה ומלקות, ולתת מלבושים שנכנס בהם לעניים מרודים, כדי שיהיה לו כפרה ^(חיים ביד יר"ד סי' כו.).

ומעתה יש לנו לדעת מה היום נחשב כבתי עבודה זרה

1. והנה כבר כתבו הפוסקים שאסור להיכנס לבתי תיפלה של הנוצרים ^{(ש"ת אגרות משה}

^{יר"ד ח"ג סי' קכט אות ו, שבילי דוד [זילברשטין] סי' קנד, שו"ת שבות הנהר חו"מ סי' פב, שו"ת ציץ אליעזר חו"ד סי' צא).}

ואפילו במקום איבה כמו שיש שם הזכרה על מת אסור להיכנס ^{(שו"ת פרי השדה [דייטש] ח"ב ד, וכבר מבואר בשו"ת זרע אמת ח"ג או"ח סי' לב דף מ ע"ב שלא התירו משום איבה רק לשאת ולתת עמהם או לילד אותם שמניעת דבר זה הוא גנאי שאנו חושבים אותם כבהמות, אבל בדברים אחרים לא התירו וגם הימנעות מללכת אינה גנאי להם. ועיין בישיב משה ח"א סי' רלה שהיהודים הוזמנו לבוא ליריד שלהם שיש שם עבודה זרה ואם לא ילכו תהיה איבה ושנאה ויש מי שהתיר להם להיכנס ונכנסו לשם רוב הקהל, לא נכון הורה שהרי נאמר אל תקרב אל פתח ביתה וצריך להרחיק משם ארבע אמות. ועל כל פנים לא נתיר אלא למעט המוכרחים להכנס ולנודעים להם).} **שהרי בתי תיפלתם של הנוצרים**

דינו כבית עבודה זרה, וכמפורש בגמרא ^(ע"ז ו. ז.) **יום נוצרי לדברי רבי ישמעאל לעולם אסור, כי לפי ר"י שאוסר שלשה ימים לפני ואחרי אידיהם, אם כן לעולם אסור לשאת ולתת עמהם.** וכבר על אחד שהלך לבית תיפלתם ביום אידם ועמד עמהם בגילוי ראש

~~~ דעה ברורה ~~~

אסרו לצרפו למנין עד שישוב בתשובה ויקבל עליו שלא ישוב עוד לכסלה (שו"ת ערוגות הבושם יו"ד סוף סי' קטו).

ומה שפירש המאירי (סוף משנה א' דע"ז ד"ה יש) שלנוצרים אין כלל דין עובדי עבודה זרה ויום נוצרי הוא מלשון נוצרים באים מארץ מרחק האמור בירמיה שקרא אותם העם נוצרים על שם נבוכד נצר וכו' עד כאן. זה פירוש יחיד, ואולי כתב כן מפני הצינזורה (ועיין בהגהות היעב"ץ שכתב שלא נמצא שהנוצרי צוה לעשות יום איד באחד בשבת, אלא זמן רב אחריו חדשוהו מדעתם, ובזמן שמואל כבר קבעוהו יום איד).

וכבר כתב הרמב"ם (בפירוש המשנה ע"ז פ"א מ"ג) ודע שזאת האומה הנוצרית הטועים אחר אותו האיש לכל שנויי כיתותיהם כולם עובדי עבודה זרה הם ואידיהם כולם אסורים, וראוי לנהוג עמהם בכל התורה כדרך שנוהגים עם עובדי עבודה זרה. וכך פסק להלכה (עבודת כוכבים פ"ט ה"ד) נוצרים עובדי עבודת כוכבים ויום ראשון הוא יום אידם [נוסחאות אלו ברמב"ם בלא תיקוני הצנזורה].

והנה התוספות (ע"ז ב. ד"ה אסור) והרא"ש (פרק א' סי' א) כתבו וכן נפסק בשלחן ערוך (סימן קמח סעיף יב) שסמכו העולם לשאת ולתת עמהם משום שאנו יודעים שאינם עובדים לעבודה זרה. וגם לפירוש רבינו תם שבתוספות שהאיסור לשאת ולתת הוא בתקרובת עבודה זרה, כתבו התוספות שאין לתמוה על מנהג העולם, כי אפילו נחזיקם כעובדי עבודה זרה מכל מקום אינם עושים תקרובת אלא במעות ובזה לא שייך הרווחה. ועוד דהרבה מעות מצויות להם לאותו דבר, עד כאן.

הנה כל זה לענין לשאת ולתת עמהם סמכו מפני כמה טעמים ואומרים שאינם בקיאים בטיב עבודה זרה אבל בית תיפלתם הוא ודאי בית עבודה זרה.

וקצת ראייה לדבר מלשון הרמ"א (שם בסימן קמח סעיף יב) ואפילו נותנים המעות לכהנים אין עושין מהם תקרובת או נוי אלילים אלא הכהנים אוכלים ושותים בו. ומלשונו הטהור משמע שאם היו נותנים המעות לתקרובת היה אסור. ולכאורה למה יהיה אסור והלא אינם בקיאים בטיב אלילים. אלא שרק לעניין משא ומתן סמכו על מה שנהגו העולם אבל בית תיפלתם במקומו עומד ונחשבים כעובדי עבודה זרה.

ומה שהם אומרים שהם עובדים לבורא יתברך זה בשיתוף (שו"ת מנחת אלעזר ח"א סי' נג אות ג) שעבודת הנוצרים היא עבודה זרה גם בימינו אנו כי הם עובדים בשיתוף. והגם שכתב הרמ"א בא"ח סי' קנו דהרי אינם מזהירים על השיתוף. וכן נקט היעב"ץ במור וקציעה תחילת סי' רכד, והשואל ומשיב תנינא ח"א סי' נא. כבר הבאנו בסי' קמז סעיף ג סק"ז ד"ה ועיין, מה שכתב על זה הנודע ביהודה תנינא סי' קמח [והסכים עמו הפרמ"ג יו"ד סי' סה שפתי דעת סקמ"ה] שלשון הרמ"א הטעה לכמה רבנים לחשוב שאין בן נח מצוה לעבוד עבודה זרה בשיתוף אבל באמת לא כן הוא ואסור לגוי לעבוד עבודה זרה בשיתוף וכוונת הרמ"א היא רק לגבי שבועה מה שמשותף שם שמים ודבר אחר בשבועה אין זה עובד עבודה זרה ממש ועל זה רק ישראל הוזהרו ולא בני נח. ואפילו אם נניח שכונת הרמ"א כפשוטו ואם כן אינם עובדי עבודה זרה יש להחמיר בספק תורה. ובפרט שכבר כתב הרמ"א בסי' קמא סעיף א שצורות שתי וערב שמשחתוים לו דינו כדין צלם ואסור בלא ביטול, ומכל שכן כשמייחדים להם מקום בבית תיפלתם. ועוד עיין בשו"ת בנין ציון סי' סג שאפילו שאינם מצוים על השיתוף לגבי ישראל שנצטוו על השיתוף הם נחשבים עובדי עבודה זרה ממש).

2. וגם כניסה לביקור כדי להתרשם מיצירות אומנות הנמצאים בה אסור, ומלבד האיסור הוא השחתה באמונה ובדעות שיהיה רצון לילך לשם (שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג סי' קכט אות ו).

~~~ דעה ברורה ~~~

3. וכן לקלפי של בחירות הנמצא בבית תיפלתם או מחובר לה אסור (שו"ת ישכיל עבדי ח"ח אר"ח סי' כ סעיף מו).
4. וכן אסור לילדים לשחק באולם או במגרש השייך לבתי תיפלתם (שו"ת אגרות משה אר"ח ח"ד סי' מ אות כו).
5. ואפילו לשכור את האולם של תיפלתם עבור תפילה שלנו ומוציאים את כל מה שהיה שם ואחר כך הם מחזירים את תיפלתם יש אוסרים (חלקת יעקב אר"ח סי' לג. אולם במשנה הלכות ח"ו סי' קלח כתב שבמקום שאין שום החזקת טובה ולא שכר לכהנים אין איסור להשתמש בגינה ובמרחץ של עבודת כוכבים, ולכן אם המגרש פתוח לכל ואין החזקת טובה מותר מעיקר הדין).
6. וכל זה לבתי תיפלתם של הנצרות הקתולית או נצרות רומית-קתולית [שמקורה ברומא] ודמות פסל להם בבתי תיפלתם,
7. אבל בבתי תיפלה של הכנסייה הביזנטית - אורתודוקסית או האורתודוקסית המזרחית שהתפלגו מהקתולית או בבתי תיפלה של הנצרות הפרוטסטנטית ונקראים כהיום גם התנועה האוונגליסטית שנחלקו על הקתולים ואינם מאמינים שאדם יכול לקחת חלק בנעשה בעולם והכל מידי הבורא, ואין צלם ודמות בבית תיפלתם נראה שלאחר שהם בעצמם נחלקו משאר כיתות הנוצרים ועזבוהו נחשב כביטול עבודה זרה (שו"ת שואל ומשיב מהדורא א ח"ג סי' עב-עג).
- אולם כבר מצינו בשו"ת בנין ציון (סי' סג) שאפילו בית שמעולם לא היה בו אליל שלהם ורק מתפללים בו לאליל שלהם לכתחילה יש להחמיר שלא להתפלל בו, ולעת הצורך אם הבית מתחילה לא נבנה לעבודה זרה יש לסמוך ולהתיר להתפלל שם גם לדעת הגדול מרבבה (אר"ח סי' קנד שנחלק שם עם המג"א סק"ז שהתיר להתפלל בכל בית של עבודה זרה).
- והנה מדבריו להתיר להתפלל בו לעת הצורך כשתחילת הבנין לא היה לעבודה זרה ומעולם לא נכנס לשם אליל, אבל להיכנס בו לצורך אחר אסור.
8. ובית תיפלתם של הקתולים שהפך ברבות השנים למוזאון והגוים אינם באים שם להתפלל רק לראות חפצים ישנים וכדומה שמראים שם מותר לטייל שם, שהרי בזה שהפכוהו למוזאון ביטלו את הבית תיפלה שלהם שהיה שם (וכמבואר בחכמת אדם כלל פד סעיפים טו-טז שלאחר שהגוי הוציא את העבודה זרה ובילטה גם הבית מותר).
- אבל נראה שבית תיפלתם ישן שהיום אינם נכנסים בו אולם לא עשו ממנו שימוש אחר אסור שהרי מעולם לא ביטלוהו (לדעות שיתבארו שהבית עצמו נאסר שהרי יש דעות שהמחובר מעולם לא נאסר)
9. ולבתי תיפלתם של הישמעאלים כבר פסק הרמב"ם (מאכלות אסורות פ"א ה"ז) שאלו הישמעאלים יינם אסור בשתיה ומותר בהנאה. ובכסף משנה הסביר דקים לן בגויהו דלא פלחי לעבודה זרה. ובתשובותיו (סי' תמ"ח, שסח) כתב שאינם עובדי עבודה זרה כלל וכו' ומה שהם משתחיים לבית, אין ליבם אלא לשמים. ובתקופה קדומה היו הישמעאלים עובדי עבודה זרה אבל של ימינו אינן כך. וכן כתב הפרי תאר (סוף סי' ד).
- והחיד"א בשו"ת ברכה (סי' קכג סק"א) כתב אף על פי שכתבו הגאונים שמגע ישמעאל ביין שלנו מותר בהנאה, אולם לפי זכרוננו בעיה"ק ירושלים ובארץ ישראל המנהג לאסור מגע ישמעאל ביין שלנו אף בהנאה. אך אתה ראיתי בתשובת גדול אחד מרבני

~~~ דעה ברורה ~~~

ירושלים ת"ו, דמשמע בדבריו שגם בעיה"ק ירושלים ת"ו מתירים בהנאה מגע ישמעאל בין שלנו. ואני בתוך הגולה. עד כאן.

אולם דע כי יש מחמירים והם: הר"ן (סנהדרין סא: ד"ה יכול) כתב שאפילו שאינם עושים את ממציא דתם לאלוהות, מכל מקום הואיל ומשתחוים לפניהם השתחוואה של אלוהות דין עבודת אלילים יש להם לכל דבר (וביביע אומר כתב שאם הר"ן היה יודע מדברי הרמב"ם היה חוזר בו.

וצריך בירור כעת).

וגם המאירי (ע"ז נז:) כתב ישמעאלים הללו יש מי שאומר שאינם עובדי עבודה זרה וכו' ומכל מקום חכמי ספרד חולקים בה שהרי בגמרא (ע"ז יא:) מונה בכלל בתי עבודה זרה נשאר שבערביא (ודבריו צריכים בירור גדול מה כוונתו שהרי תחילת הדת המוסלמית התחילה אחרי חתימת התלמוד).

וכבר הובא בתחילת הדברים בשם הרב חיים ביד זצ"ל שאפילו בית תיפלתם אם אינו בגדר בית עבודה זרה ממש מכל מקום שורה בו טומאה, ואולי לא גרע בתי תיפלה של דת אחת מהשניה ובשניהם שורה טומאה.

ומצינו בספר אות היא לעולם (די שיגורה נדפס תרכ"ה. ח"ב דף קעח ע"ג) שבתי תיפלת הישמעאלים טמא טמא יקרא, כי הם מכחישים תורת משה רבינו, אפילו שאינם עובדי עבודה זרה. **וגם** בשו"ת דברי יציב (ח"ג י"ד סי' מ) יצא לחדש והביא מהפרי תאר (סי' קיב סק"ג) שכתב הישמעאלים דכופרים בעבודה זרה ושונאים לעובדיה, (ובסי' ד סק"א כתב) ומחייבים מיתה לכל משתף שם שמים ודבר אחר, עד כאן. כל זה היה אולי בדורו, אבל בדורינו שאנו רואים את רוע תכונתם ורשעתם והאיך שהם מתחנפים ומתחברים לכל העובדי אלילים בכל הארצות, אין ספק שבעולם שאין להם שום אמונת אמת וניצוץ של יחוד שמו יתברך אפילו לא משפה ולחוץ. וגם יש יותר חשש שיגררו אחריהם וצריכים להתגבר ביתר שאת ועוז ולגדור גדר שלא ליתן מקום לחלק בין ישמעאלים לשאר עובדי עבודה זרה, ואדרבא הם חמורים יותר כדי שלא יגררו אחריהם. וכונת הרמב"ם שאינם עובדי עבודה זרה, היינו, שאין עובדים לאלילים ואין עבודתם בניסוך, ומכל מקום עצם עבודה זרה הוא, שהוא הכפירה באלוקי ישראל אמת כפי המסור למשה רבינו בתורה הקדושה.

ועל כן להיכנס בו שלא למורך כלל ודאי יש להחמיר ולא בגלל בית עבודה זרה אלא בגלל הטומאה שיש בה. ואם כן לצורך גדול יש להתיר רק על פי הוראת חכם שמבין מה נחשב צורך השעה.

10. ולמערת המכפלה שיש שם מסגד יש שאסר (דברי יציב שם. ועיין גם בציץ אליעזר ח"ב סי' טו).

אבל נראה לעמוד על היסטוריה של מערת המכפלה ולפי זה להבין ההלכה.

הנה כידוע מערת המכפלה נבנתה על ידי הורדוס בתקופת בית שני או על ידי שלמה המלך (כפתור ופרח פרק יא) והיה מבנה בין ארבע כותלים גבוהים ללא תקרה, והגוים שכבשו את המערה בנו תוספות בתוך המבנה ומחוצה לה [ויכולים לראות לפי גדלי האבנים, שהאבנים הישנות גדולות כמו בכותל המערבי והאחרים קטנות מהם].

~~~ דעה ברורה ~~~

והביזאנטים שכבשו את הארץ בנו כותל לרוחב המבנה ובכך חילקהו לשני חלקים, וזה הכותל הצפון מערבי של אולם יצחק ורבקה המשמש היום כמסגד. ובחלק הדרום מזרחי הם בנו כנסייה והוסיפו לה תקרה, כך שהכנסייה היתה בנויה משלשה כתלים מקוריים ישנים וכותל אחד חדש ותקרה מבנייתם.

ובשנת ד' אלפים שצ"ז כבשו הערבים את חברון ושינו את החלק ששימש ככנסייה והפכה למסגד. לאחר מכן שימש הבנין לפעמים כמסגד ולפעמים ככנסייה, עד שבשנת ה' אלפים שנה ד' כבשו הממלוכים את הארץ ובנו בבניין את המסגד שבו מתפללים הישמעאלים עד היום הזה.

כל השינויים הללו נעשו רק בחלק הדרום מזרחי המשמש כהיום כמסגד, ובחדר שבו מציינים הערבים ציוני אברהם ושרה שימש כפי הנראה בעבר כנסייה לכנסייה. והחלק הצפון מערבי שבו נמצאים החצר, וחדר שמציינים שם יעקב ולאה ועוד כמה חדרים שנוספו שם עם הכיבושים השונים לא שימש מעולם כמסגד וככנסייה (כתבתי על פי מה

שכתב בספר זכרון שם עולם עמוד 116).

והנה כמה צדדי היתר יש בדבר

א. מצד היות הבנין כמסגד יש לומר שלישמעאלים אין גדר עובדי עבודה זרה, ואין איסור להיכנס לבית תיפלתם.

ב. אפילו שבמשך השנים נכבש על ידי נוצרים והם בנו חלק מהמבנים, בכל זאת החדרים שהערבים מציינים את ציוני אברהם ושרה שימשו רק ככנסייה לבית תיפלתם, ואם כן דינו כמשמשים למשמשים שאין בו איסור הנאה (ע"ז טז.) וממילא לאחר שהוציאו את העבודה זרה אפילו שלא בדרך ביטול מותר להתפלל שם.

ג. ובשאר החדרים יש לדון להתיר מטעם שהם באו בגבולנו, ואין בכוחם לאסור עלינו כמובא (ע"ז מד:) שכבר אבוא דשמואל ולוי התפללו בבית הכנסת שהכניסו בו צלם כי היא באה בגבולינו. שהרי המקום שייך לנו כמבואר במדרש (בראשית רבה וישלח ע"ט, ז) שלשה מקומות אין אומות העולם יכולים לומר לישראל גזולים הם בידכם ואלו הן מערת המכפלה בית המקדש וקבורתו של יוסף.

ד. אפילו אם נחמיר כדעה שיש כיבוש וקנין לנכרי מישראל, מכל מקום שונה הוא ארץ ישראל, כמו שכתב בשאלת דוד (פסקי הלכות לגאון ר' דוד מקרלין ח"ב דף לח, א) שנתנתה לאברהם אבינו נחשבת כקניינו ולא תצא מרשותינו עד עולם אפילו על ידי קניין מעולה ככיבוש מלחמה ועוד. וגם ההפקעת בעלות של ישראל לא יורדת בכיבוש, ואינו דומה לתרומות ומעשרות וכדומה שדנו בגמרא האם יש קנין לנכרי בארץ ישראל, שזהו רק לגבי תוספת קדושה שהיה בארץ ישראל על ידי כיבוש יהושע וחזקת עזרא, אבל בעלות ישראל מעולם לא פקעה על ידי כבישת הגויים.

ה. יש כאן ביטול עבודה זרה בזה שהגויים לקחו את העבודה זרה שלהם משם ושברו את מה שנשאר כדי שלא ישארו ביד האויבים, ובכך הותר הבית שהרי ביטל עבודה זרה ביטל משמשיה (ע"ז נב:) ואפילו שעשו מחמת אונס מלחמה מכל מקום גוי מבטל עבודה זרה בעל כורחו (שם מג.). ואפילו אם נניח שהיה מי שברח ולא שבר את חפציו

שלחן ערוך

כה

~~~ דעה ברורה ~~~

מכל מקום כיון שיכלו לחזור ולא חזרו בטלה (ע"ז נג:) ובמסעי הצלב היה באפשרותם לחזור ולא חזרו. וכן יכלו לחזור לאחר כיבוש האנגלים בשנת תרע"ז ומזה שלא חזרו ביטלוהו.

ובפרט שחקקו האנגלים בחוק שאין להם לא למוסלמים ולא לנוצרים שליטה, ולכן נראה שגם התוספות שבנו בטלו.

ואף שבית ששימש לבית עבודה זרה ובוטל מחלוקת הפוסקים האם יכול לשמש כבית הכנסת (עיין מג"א א"ח סי' קנד סק"ז, ובדגול מרבבה שם, ובשו"א ומשיב כחך א ח"ג סי' עב, וש"ת חתם סופר א"ח סי' מב וש"ת מהר"ם שיק ח"ד סי' קנד) מכל מקום אין התוספות אוסרות את שאר הבנין ובפרט שהם באו בגבולינו.

ו. שכהיום יש שם מקום מיוחד לישראל להתפלל ויש שם רק ספר תורה וספרי קודש (ובזה גם הציץ אליעזר ח"י סי' א אות מד מודה שמותר כמבואר בדבריו).

ז. ומשום חשד שנכנס לבתי תיפלתם אי אפשר לאסור כי ברבים אין חשד (ע"ז מג: וש"ת ע סי' קמא סעיף ד בהגה). וביותר כי כבר ידוע שהיהודים נכנסים במשך ימות השנה דרך מדרגות אחרים ולא במדרגות שעולים הישמעאלים. ובימים שנותנים את כל המערה רק ליהודים כידוע בכל המקומות רק יהודים שבאים להתפלל לבורא יתברך באים שם (כל זה על פי ש"ת עין יצחק למוהר"ר יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל ח"א סי' יא, ועוד כמה מספרי האחרונים. ועיין שם שהוא דעתו כמגן אברהם התמיר להתפלל בבית ששימש לתיפלת הגוים ודן על פי הפרמ"ג שכתב שם על המג"א שרק בארעי הותר ולא בדרך קבע ולכן בישמעאלים שאינם עובדי עבודה זרה ושאר טעמים יש להתיר אפילו לעשותו בית כנסת קבוע. והתיר כן שם במעשה שבא לפניו).

וכבר כתבו כמה מהאחרונים שמותר להיכנס למסגדי הישמעאלים (ש"ת יביע אומר ח"ז סי' יב אות ד, תשובות והנהגות ח"ד סי' לה, והרבו לתמוה על ש"ת דברי יציב עיין שם, ש"ת אבני ישפה ח"א סי' קנג, ובארץ חמדה [שטרן] עמוד רלו הביא מעשה רב מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל שהיה מתפלל תוך המערה ליד פתח המערה הפנימית, הנמצא בתוך האולם הגדול).

11. המורם מזה, שגם המחמיר וחושש להיכנס לכל מקום תועבתם ששולט בו הסתרא אחרא וגם במערת המכפלה ירצה להחמיר יתפלל בחצר או בשאר החדרים שכתבנו שלא שימשו מעולם לתיפלתם.

ומה שבמשך הדורות היו יושבי חברון מתפללים למטה ליד החלון של מערת המכפלה ולא נכנסו בפנים, זה היה בגלל שהערבים ששלטו על המערה לא נתנו ליהודים ולגוים שאינם מבני אמונתם להיכנס למערה במשך כ-600 שנה. והם כיונו לדברי האר"י הק' (פ' מסעי עמוד טז) שכן הוא האמת ששם המקום הראוי להתפלל כי החלון ההוא פתוח עד תוכה של מערת המכפלה, והרע"ב במכתב הראשון סי' ה כתב שאומרים שהחלון יורד עד קברו של אברהם אבינו, עד כאן. והחלון הוא בצד מזרח של הבנין על מערת המכפלה, והוא המקום שהיו עולים שבעה מדרגות עד שנת תש"ח כנודע. והחלון הוא בגובה אדם, וכהיום החלון סתום אבל נשאר רושם מהחלון ורואים באמצע האבנים חלק של 40 ס"מ על 30 ס"מ בערך שאין שם אבנים אלא טיח בלבד, וגם המדרגות אינם נמצאות היום.

(ד) ישב לו קוץ ברגלו וכו' או נתפזרו לו מעות לפניה, לא ישוח להסיר הקוץ וליטול המעות. פירוש: לא רק ישב לו קוץ ברגלו שיכול ללכת קצת עד שלא יעמוד לפני

שלחן ערוך

המעוות, ^(נ)מפני ^(נ)שנראה כמשתחוה ^(נ)לה, אלא יושב או יפנה אחריו או צדו לצד עבודת בוכבים, ^(נ)ואחר כך יטל. ^(ט)פרצופות המקלות ^(נ)מים ^(א)בפני עבודת בוכבים, לא יניח פיו על פיהם וישתה, מפני שנראה כמנשק לעבודת בוכבים. ^(א)הנה: יש אומרים דכל שאינו אסור אלא מפני מראית העין, כגון בדין זה, ^(א)אם יש סכנה בדבר כגון ^(א)אם ימות אם לא ישתה, ^(א)מותר לשתות ואין בזה משום יחרג ואל יעבר. ^(ר"ן פ"ק דעב"ד). שרים או פהנים שיש להם שתי וערב בכנדיהם, או שנושאים צלם לפנייהם בדרך

~~~ דעה ברורה ~~~

העבודה זרה אלא אפילו נתפזרו לו מעות שצריך לאוספם במקום שנפלו. וכן לא רק מעות שזה ממון ולכן אסרו אלא אפילו מעיין שיש סכנה אם לא ישתה ^(ע"ז יב). וכן פסק הלבוש סעיף ג) אבל הרמ"א התיר הלכה למעשה לשתות מהמעין כשיש סכנת נפשות. **(ה) מפני שנראה כמשתחוה לה.** והלאו שלא להשתחוות לעבודה זרה עוברים אפילו כשאינו משתחוה לשם עבודה זרה ואינו עובד אותה כלל, ואפילו משתחוה בדרך שחוק או בזיון, ואפילו שלא בפישוט ידים ורגלים ^(מנחת חינוך מצוה כח ס"ק א-ב). ונראה שמה שכתב הרמ"א בא"ח סי' קלא סעיף ח, וכן אסור לכל אדם ליפול על פניו בפישוט ידים ורגלים אפילו אם אין שם אבן משכית, אבל אם נוטה קצת על צידו מותר אם אין שם אבן משכית, עד כאן. זה בתפילה או שלא בפני עבודה זרה, אבל בפני עבודה זרה אפילו נוטה קצת על צידו אסור. **(ו) שנראה כמשתחוה לה.** ולא רק כשרואים אותו אסור אלא אפילו בחדרי חדרים ואין שום אדם רואהו אסור ^(הגהת פרישה סק"א ושי"ך סק"א כמבואר במחבר סי' שא סעיף מה). ועיין גליון מהרש"א סי' סו סעיף י' ד"ה אם, שכל שאסור מפני מראית עין בשוק אסור בחדרי חדרים ואם בשוק אין מי שיראהו מותר בחדרי חדרים, וכמבואר בשער המלך פ"ה מהלכות יום טוב עלה מד"א ע"ב). **(ז) לה.** ואפילו לאותם צלמים שהם רק לזיכרון שמותרים בהנאה ^(כמבואר בסי' קמא סעיף א בהגה) מכל מקום לענין השתחואה אין חילוק ונחשבים כעבודה זרה ממש ^(הגר"א סק"ה). **(ח) ואחר כך יטול.** וכל זה לישראל עצמו אבל מותר לומר לגוי להתכופף ולהרים אם המעות שנפלו ואין בזה משום לפני עור, אפילו אם נאמר שגם בדרבנן שייך לפני עור, כי על זה לא גזרו רבנן ^(מנחת חינוך מצוה כח סק"ג). **(ט) פרצופות.** האסורות שהם צורת אדם או חמה ולבנה וכדומה ^(שלחן גבוה סק"ג). **(י) מים.** והמים אינם של העבודה זרה, כי אם הם של העבודה זרה גם אם אינם יוצאים מהפרצופות אסורים בהנאה ^(כנסת הגדולה בהגהת הטור אות ד). **(יא) בפני עבודת כוכבים.** אבל שלא בפני עבודת כוכבים מותר, והמחמיר גם שלא בפני אלילים תבוא עליו ברכה ^(ב"ח, ט"ז סק"א, שי"ך סק"ב). **(יב) אם יש סכנה בדבר.** אבל אם אין ודאי סכנה רק שאפשר לבוא לידי סכנה אסור. ודוקא כשנראה בעובד, אבל בנראה כהולך כמו שעובר בעיר שיש יריד אפילו כשאין סכנה ודאית מותר ^(הר"ן והביאו הגליון מהרש"א). **(יג) אם ימות.** ואפילו ספק אם יבוא לידי סכנה מותר ^(כנסת הגדולה בהגהת הבית יוסף אות א). **(יד) מותר לשתות ואין בזה משום יחרג ואל יעבור.** וכדעת הר"ן, אבל הרשב"א אוסר בכל אלו הדברים אפילו במקום סכנת נפשות ^(הגר"א סק"ד) אבל דעת הש"ך משמע כהר"ן להתיר ^(שי"ך סי' קנט סק"ב, וכן הוא במקור מים חיים ודחה ראית הגר"א).

שלחן ערוך

כז

הַגְמוּנִים, אָסוּר ^(טו) לְהַשְׁתַּחֲוֹת לָהֶם אוֹ לְהַסִּיר הַכּוֹבֵעַ לְפָנֵיהֶם, רַק בְּדֶרֶךְ שְׂאִינֹ נִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְפָּרְזוּ מִעוֹתָיו; אוֹ שִׁיקוּם לְפָנֵיהֶם קֹדֶם בּוֹאָם. וְכֵן יִסֵּר הַכּוֹבֵעַ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה קֹדֶם בּוֹאָם (ת"ה סיון קצ"ו). וַיֵּשׁ מְקַלֵּין בְּדִבְרֵי, הוֹאִיל וַיִּדְוַע שְׁנֵם הַגּוֹיִים אֵינָם מְסִירִים הַכּוֹבֵעַ אוֹ מְשַׁתְּחָוִים לְצִלָּם, רַק לְהַשִּׁיר (שם בְּשֵׁם ר"י מֵאֲפִנּוּ"ם וּמֵהֲרִי"ו). ^(טז) וְטוֹב לְהַחֲמִיר בְּסִבְרָא הָרֵאשׁוֹנָה.

~~~ דעה ברורה ~~~

(טו) להשתחוות להם. אפילו קצת לשחות בפניהם שאינו השתחויה גמורה בפישוט ידים ורגלים (ברכי יוסף).

(טז) וטוב להחמיר כסברא הראשונה. ויש אומרים שהלכה כסברא הראשונה ולא רק טוב להחמיר ^(הגר"א סק"ה) וכתבו הפוסקים שהעושה חלונות לביתו או בית הכנסת לא יעשה כנגד התועבות שלהם שאם יפתח יראה כמשתחוה, וגם שתמיד הוא פונה כנגד העבודה זרה וכתוב אל תפנו אל האלילים, וגם ספרים לא יניח על החלון שכנגד העבודה זרה (כנסת הגדולה הגהת בית יוסף אות ג מספר חסידים).

תנו רבנן

רציתי להעיר בקיצור ממש (כי אין עיתותי ביד) שבס"י צג הובא דעת הערוך השולחן שדין נותן מעט לפגם מתחיל מאז נתקרה הקדירה ושוב אינה יד סולדת אף שהאוכל נשאר בתוך הקדירה. אולם, השאלה הפשוטה שניידן בהשיעור אצלנו היה שהרי אמרין כבוע כמבועל גם בכלים (וכפי שהביא כת"ד בהערה א' שם), אם כן אם נשאר האוכל הקר בתוך הקדירה במשך מעט לעת על כל פנים לכאורה דינו כמבועל ומרם נפגם המעט.

הרהורים בעלמא. בכבוד,

תשובה: לרוב מעלותו של"א ממזכי הרבים בדורינו ומפיצי היהדות אחרי הידורי דברים - כבוע כמבועל אומרים בכלים, ולכן באמת אם ישהה המאכל בכלי מעט לעת, אנו נחשיב את הכלי כאילו נתבשל בו ממש. וניידן הערוך השולחן הוא להחמיר בכלי שבישלו בו בשור שבתוך מעט לבישול אסור לבשל בו חלב, וחידש הערוך השולחן שאת הכ"ד שעות לא מחשיבים מרגע שהורידו את הכלי מהאש, כי אז עדיין היד סולדת בו ונחשב כאילו מתחיל להתבשל, ולכן את המעט לעת מחשיבים משעה אחר כך שהקדירה כבר צונן, והוא בערך כ-25 שעות מזמן סוף הבישול.

ולכן קדירה שהורידו מהאש ובישלו בה את המין השני שאסור בנותן מעט זה לא כ"ד שעות מעט סיום הבישול אלא כ"ד שעות מעט סיום החום בקדירה שזה 25 שעות מהבישול ידידכם אשר הורוביץ

תיקון טעות: בדעה ברורה חוברת ל"ב כתבנו:

ובצורת כוכבים יש מי שכתב שאפילו צורה שלימה אינה צורת הכוכב, כי מי אמר שהצורה שאנו עושים היא צורת כוכבים, כי הצורה שאנו רואים בשמים היא כמו חיצים לכל הצדדים והצורה שאנו עושים הוא לדמיון לכוכבים, ואין הוכחה שהיא צורת כוכבים [ולכן לא הזכיר המחבר בסעיף זה]. אבל שאר הפוסקים כתבו לאסור. כי צורה הכוונה לצורה שהסכימו בני אדם, וצורתה היא נקודה עגולה וחידודין סביב לה ואפילו אין בה צבע (יד הקמנה על הרמב"ם מהלכות עבודת כוכבים ח"ב פ"ג מצות לא תעשה יח סקל"ג).

הנוסח החדש ובצורת כוכבים יש מי שהתיר אפילו בצורה שלימה, כי מי אמר שהצורה שאנו עושים היא צורת כוכבים, כי הצורה שאנו רואים בשמים היא כמו חיצים לכל הצדדים והצורה שאנו עושים הוא לדמיון לכוכבים, ואין הוכחה שהיא צורת כוכבים (שו"ת אבני ישפה חיו"ד סי' קנא ענף א). אבל שאר הפוסקים וכו' והנה עכשיו אחרי הרבה עיון יצא לי חידוש גדול ולא כתבתי בפנים עד שיסכימו עימי

~~~ דעה ברורה ~~~

דבר מוזר יש כאן בסעיף ג' לא מזכיר המחבר כוכבים. ואילו בסעיף ד' מזכיר א. ונראה שסעיף ג' מדבר באיסור החזקה אליל שמצאו מחשש שמא נעבדו, או להשהותם אצלו בבית שלא יחשדוהו שעובדם, ואיסור זה שייך רק בצורות המיוחדות לשמש ולירח כמו שביאר הרמ"א ולא בצורות הכוכבים שלא הוזכר. ואילו בסעיף ד' מדובר באיסור תורה לא תעשון אתי כדמות שמש במרום שאסור לצייר על מבלא בולט או שוקע [כל דבר לפי מה שנפסק בו] ובאיסור זה נאסר לצייר [לפסול] גם צורת כוכבים לפי שהם משמשים במרום, ואם הוא פוסל שמש וירח שוקעים לדעת הע"ך אסור

ב. מזלות לא הזכיר המחבר אפילו באיסור זה [יש נוסחאות שכתוב מזלות בדעת המחבר אבל בנוסחאות שאצל גדולי הפוסקים לא היה כתוב], ואילו הב"ח כתב לאסור אפילו צורת ארי כמבואר בפנים כי הוא מצורת המזלות. ולכאורה נוטה כן הטורי זהב, אלא שאפשר לדחוק בדבריו שמסקנתו להחזיר. ולצייר על דף גם המ"ז התיר [חוץ מבמחזורים שמתכוון לצייר לשם מזלות]. ולדעת הע"ך רק כל הי"ב מזלות יחד אסור לעשות וכל שכן לצייר שמותם כל אחד בפני עצמו ורק כולם יחד אסורים.

תודה רבה לידידי הרה"ג ר' יעקב טרובא שליט"א שהעיר לי על דברים אלו וכאן המקום להודות לו על הקדשת שעות רבות ועזרתו הרבה בהפצת הדעה ברורה להגדיל תורה ולמען ידע כל אחד לנהוג על פי השולחן ערוך. ידיך אשר הורביץ

ומשפע מצות תפילין

הלימוד היום נודב על ידי

הרה"צ רבי אהרן מרדכי רוקח שליט"א

העומד לימינינו מיומו הראשון של הדעה ברורה

לכבוד שמחת הבר מצוה

לבנו הבחור החשוב כמר חיים מאיר נ"ו

יעקב מנצר ביטוחים 02-537003

לעילוי נשמת

אביו הרה"ח ר' מנחם יהודה בן הר"ר אלעזר חיים ז"ל

ואמו מרת פנינה בת הר"ר יעקב ע"ה

הנוצח על ידי ידידינו בנם הרה"ח ר' יעקב מנצר שליט"א

מעוניינים לשמוע על פרשת שבוע אמונה הלכות ענייני דיומא וחידות ועוד

הכל בקו היהדות

במספר 0548516272

באישור גדולי ישראל ובפיקוח רבנים ובנשיאות האדמו"ר מפאסצנא שליט"א

אנו ממשיכים במבצע ההשקה ה-1000 הראשונים שמתקשרים ושומעים יותר מדקה ומשאירים הודעה למערכת עם מספר טלפון ושם נכנס להגרלה זיכוי קניה ע"ס 200 ש"ח

לתרומות ולהנצחות: אשר הורביץ. רחוב אהליאב 34 י-ם. פלפון 0573127341

דוא"ל asher7321@gmail.com בנק המזרחי סניף 417 חשבון 168880 כל הזכויות שמורות